15 -ാം കേരള നിയമസഭ

16 -ാം സമ്മേളനം

നക്ഷത്ര ചിഹ്നം ഇല്ലാത്ത ചോദ്യം നം. 1021 **02-02-2026 - ൽ മറുപടിയ്ക്ക്**

വന്യജീവി ആക്രമണങ്ങൾ തടയാൻ നടപടി

ചോദ്യം		ഉത്തരം	
ശ്രീ. നജീബ് കാന്തപുരം		ശ്രീ. എ. കെ. ശശീന്ദ്രൻ (വനം-വന്യജീവി വകുപ്പ് മന്ത്രി)	
(എ)	സംസ്ഥാനത്ത് കഴിഞ്ഞ മൂന്ന് വർഷത്തിനിടെ വന്യജീവി ആക്രമണത്തിൽ കൊല്ലപ്പെട്ടവരുടെയും പരിക്കേറ്റവരുടെയും ജില്ല തിരിച്ചുള്ള കണക്ക് ലഭ്യമാക്കാമോ;	(എ)	സംസ്ഥാനത്ത് കഴിഞ്ഞ മൂന്ന് വർഷത്തിനിടെ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷത്തിൽ മരണപ്പെട്ടവരുടെയും, പരിക്കേറ്റവരുടെയും. (വനത്തിന് പുറത്ത് പാമ്പ് കടിയേറ്റതും തേനീച്ച/ കടന്നൽ കുത്തേറ്റതും ഉൾപ്പടെ) ജില്ല തിരിച്ചുള്ള കണക്ക് അനുബന്ധം (1) ആയി ചേർക്കുന്നു.
(ബി)	വന്യജീവി ആക്രമണം തടയുന്നതിനായി സ്വീകരിച്ച നടപടികൾ എന്തെല്ലാമാണെന്ന് വിശദമാക്കുമോ;	(ബി)	വന്യജീവി ആക്രമണം തടയുന്നതിനായി സ്വീകരിച്ച നടപടികൾ സംബന്ധിച്ച വിവരം അനുബന്ധം 2 ആയി ചേർക്കുന്നു.
(സി)	വന്യജീവി ആക്രമണം തടയുന്നതിനായി സ്ഥാപിച്ച സൗരോർജ്ജ വേലികളുടെയും ക്രാഷ് ഗാർഡ് റോപ്പ് ഫെൻസിംഗിന്റേയും നിലവിലെ അവസ്ഥ പരിശോധിക്കുന്നതിന് എന്തെല്ലാം നടപടികളാണ് സ്വീകരിച്ചിട്ടുള്ളതെന്ന് വിശദമാക്കുമോ;	(സി)	വന്യജീവി സംഘർഷം തടയുന്നതിനായി സ്ഥാപിച്ച സൗരോർജ്ജ വേലികളുടെയും ക്രാഷ് ഗാർഡ് റോപ്പ് ഫെൻസിംഗിന്റേയും നിലവിലെ അവസ്ഥ പരിശോധിക്കുന്നതിനും പരിപാലിക്കുന്നതിനും മിഷൻ സോളാർ ഫെൻസിംഗ് എന്ന തീവ്രയജ്ഞ പദ്ധതി പ്രകാരം ജീവനക്കാർക്കും വാച്ചർമാർക്കും പരിശീലനം നൽകുകയും ടൂൾ റൂമുകൾ സജ്ജീകരിക്കുകയും ആവശ്യമായ പ്രദേശങ്ങളിൽ താൽക്കാലിക വാച്ചർമാരെ നിയമിക്കുകയും ഇവരുടെ സേവനം വഴി വേലികളുടെ സുരക്ഷ, വൈദ്യുതി പ്രവാഹം എന്നിവ പരിശോധിക്കുകയും അറ്റകുറ്റപ്പണികൾ യഥാസമയം നടത്തിവരുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ട്. പുതിയതായി സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ള സോളാർ ഫെൻസുകളിൽ സ്മാർട്ട് എനർജൈസർ സംവിധാനം ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ആയതിനാൽ വോൾട്ടേജും മറ്റ് പാരാമീറ്റേഴ്സും തൽസമയം തന്നെ ലഭ്യമാകുന്നുണ്ട്. ടി ഫെൻസിംഗുകളുടെ പ്രവർത്തനം ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് എമർജൻസി ഓപ്പറേറ്റിംഗ് സെന്ററിൽ (DFEOC) നിന്നും മോണിറ്റർ ചെയ്യുന്ന തരത്തിൽ ഒരു ഫെൻസിംഗ് മെയിന്റനൻസ് പ്രോട്ടോകോൾ സംവിധാനം ഏർപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

(ഡി)	വന്യജീവി ആക്രമണങ്ങളിൽ മരണപ്പെട്ടവരുടെയും പരിക്കേൽക്കുന്നവരുടെയും കുടുംബങ്ങൾക്ക് നൽകുന്ന നഷ്ടപരിഹാര തുക എത്രയാണെന്ന് വിശദമാക്കുമോ; ഇത് വർദ്ധിപ്പിക്കാൻ നടപടി സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ടോ;	(ഡി)	മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം ഒരു സംസ്ഥാന സവിശേഷ ദുരന്തമായി പ്രഖ്യാപിച്ചതിനെത്തുടർന്ന് വനം വകുപ്പും ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പും സംയുക്തമായി സ.ഉ.(സാധാ) നം. 304/2025/DMD തീയതി 09/05/2025 പ്രകാരം മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന നാശനഷ്ടങ്ങൾക്ക് ധനസഹായം അനുവദിക്കുന്നതിനുള്ള പൊതു മാനദണ്ഡങ്ങൾ രൂപീകരിച്ച് ഉത്തരവ് പുറപ്പെടുവിച്ചിട്ടുണ്ട്. ടി ഉത്തരവിന് 07.03.2024 തീയതി മുതൽ മുൻകാല പ്രാബല്യം അനുവദിച്ചിട്ടുണ്ട്. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന മരണം, പരിക്ക് എന്നിവയ്ക്ക് അനുവദനീയമായ നഷ്ടപരിഹാര തുകയുടെ നിരക്ക് പ്രസ്തുത ഉത്തരവിൽ വ്യക്തമാക്കിയിട്ടുണ്ട്. ടി ഉത്തരവിന്റെ പകർപ്പ് അനുബന്ധം 3 ആയി ചേർക്കുന്നു. ടി ഉത്തരവ് പ്രകാരം പാമ്പ് കടി, തേനീച്ച/കടന്നൽ എന്നിവയുടെ കുത്ത് എന്നിവ മൂലം ഉണ്ടാകുന്ന ജീവഹാനിയ്ക്ക് നഷ്ടപരിഹാരമായി വനം വകുപ്പ് നൽകിയിരുന്ന 2 ലക്ഷം രൂപ എന്നത് 4 ലക്ഷം രൂപയായി ഉയർത്തിയിട്ടുണ്ട്. സമാനമായി, 60 ശതമാനത്തിലധികം അഥവാ സ്ഥായിയായ അംഗവൈകല്യം സംഭവിക്കുന്ന വ്യക്തികൾക്ക് നൽകിയിരുന്ന 2 ലക്ഷം രൂപ എന്നത് 250000/- ആയും ഉയർത്തിയിട്ടുണ്ട്. അപ്രകാരം നിലവിൽ നൽകി വരുന്ന നഷ്ടപരിഹാരത്തിന്റെ വിശദാംശം അനുബന്ധം 4 ആയി ചേർക്കുന്നു
(ഇ)	ജനവാസ മേഖലകളിൽ ഇറങ്ങുന്ന വന്യജീവികളെ നിരീക്ഷിക്കാൻ ഡ്രോൺ/എ.ഐ. സാങ്കേതികവിദ്യ ഉപയോഗിക്കുന്ന പദ്ധതിയുടെ നിലവിലെ സ്ഥിതി എന്താണെന്ന് വിശദമാക്കുമോ?	(ഇ)	മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം ലഘൂകരിക്കുന്നതിനായി ആധുനിക സാങ്കേതിക വിദ്യകൾ ഫലപ്രദമായി വിനിയോഗിക്കുന്ന വിവിധ പദ്ധതികൾ വനം വകുപ്പ് ആവിഷ്കരിച്ച് നടപ്പിലാക്കി വരികയാണ്. വന്യമൃഗങ്ങളുടെ സാന്നിധ്യം മുൻകൂട്ടി തിരിച്ചറിഞ്ഞ് ജനങ്ങൾക്ക് മുന്നറിയിപ്പ് നൽകുന്നതിനും സുരക്ഷാ നടപടികൾ സ്വീകരിക്കുന്നതിനുമായി സംസ്ഥാനത്തെ വനമേഖലകളിൽ നൂതന വിവരകൈമാറ്റ-നിരീക്ഷണ സംവിധാനങ്ങൾ നിലവിലുണ്ട്. ഇതിന്റെ ഭാഗമായി **Mission Real Time Monitoring** എന്ന പദ്ധതിയാണ് പ്രധാനമായി നടപ്പിലാക്കുന്നത്. സംസ്ഥാനത്തെ ആനത്താരകൾ, വന്യമൃഗങ്ങളുടെ സ്ഥിരം സഞ്ചാരപാതകൾ എന്നിവ തുടർച്ചയായി നിരീക്ഷിച്ച് വന്യമൃഗങ്ങളുടെ നീക്കം മുൻകൂട്ടി തിരിച്ചറിഞ്ഞ് ആവശ്യമായ മുൻകരുതൽ സംവിധാനങ്ങൾ ഒരുക്കുക എന്നതാണ് പദ്ധതിയുടെ

			ലക്ഷ്യം. വനം വകുപ്പും ടാറ്റാ മോട്ടോഴ്സ് ലിമിറ്റഡും ടാറ്റാ കമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ ലിമിറ്റഡും ചേർന്ന കോർ ടീമാണ് പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കുന്നത്. പദ്ധതിയുടെ ധാരണാപത്രം 20.01.2026-ന് ഒപ്പുവച്ചിട്ടുണ്ട്. ആദ്യഘട്ടമായി ചാലക്കുടി ഫോറസ്റ്റ് ഡിവിഷനിലെയും പെരിയാർ ടൈഗർ റിസർവിലെയും തിരഞ്ഞെടുത്ത മേഖലകളിൽ നിരീക്ഷണ ഉപകരണങ്ങളും ഗേറ്റ്‌വേകളും സ്ഥാപിക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ പുരോഗമിച്ചുവരുന്നു. കൂടാതെ MSTrIPES മോണിറ്ററിംഗ്, ANIDERS സംവിധാനം, AI അധിഷ്ഠിത ക്യാമറകൾ, നൈറ്റ് വിഷൻ ക്യാമറകൾ, ഡ്രോണുകൾ, AI സ്മാർട്ട് ഫെൻസിംഗ് സംവിധാനം, SARPA മൊബൈൽ ആപ്പ് എന്നിവയും വിവിധ മേഖലകളിൽ വിനിയോഗിച്ചുവരുന്നു. തെർമൽ സെൻസർ ഡ്രോണുകളും, AI ക്യാമറകൾ, റേഡിയോകോളറുകൾ എന്നിവ വാങ്ങുന്നതിനും പുനരധിവാസ പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കുന്നതിനും മറ്റുമായി കിഫ്ബി മുഖേന അനുവദിച്ച ഫണ്ട് ഉപയോഗിച്ച് 25 നൈറ്റ് വിഷൻ ക്യാമറകൾ വാങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. 43 ഡ്രോണുകൾ, 15 സ്മാർട്ട് കേജുകൾ, മറ്റ് ഉപകരണങ്ങൾ എന്നിവയ്ക്കുള്ള ഓർഡർ നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

സെക്ഷൻ ഓഫീസർ

<u>അനുബന്ധം (1)</u>

ജില്ല	മരണപ്പെട്ടവർ				പരിക്കേറ്റവർ			
	2022	2023	2024	2025	2022	2023	2024	2025
തിരുവനന്തപുരം	5	4	4	4	96	83	110	45
കൊല്ലം	4	7	9	4	27	48	83	120
പത്തനംതിട്ട	1	5	8	0	20	30	32	76
ആലപ്പുഴ	4	4	5	1	38	23	52	17
കോട്ടയം	3	6	3	2	54	75	90	71
ഇടുക്കി	6	5	8	7	75	87	86	49
എറണാകുളം	1	5	10	3	105	145	75	84
തൃശ്ശൂർ	11	13	5	7	146	139	121	126
പാലക്കാട്	36	17	5	9	79	95	149	222
മലപ്പുറം	9	8	11	10	5	27	7	84
കോഴിക്കോട്	8	4	5	3	32	22	33	51
വയനാട്	4	10	4	7	34	8	7	57
കണ്ണൂർ	4	3	0	6	123	106	56	221
കാസർഗോഡ്	4	9	5	3	121	70	24	87
ആകെ	**100**	**100**	**82**	**66**	**955**	**958**	**925**	**1310**

അനുബന്ധം (2)

1. കേരളത്തിലെ വനഭൂമികളിലുള്ള വിദേശയിനത്തിൽപ്പെട്ടതും, കാലികപ്രസക്തി നഷ്ടപ്പെട്ടതും, പാരിസ്ഥിതിക പ്രശ്നങ്ങൾക്ക് കാരണമായേക്കാവുന്നതുമായ ഏകവിളത്തോട്ടങ്ങൾ ഘട്ടം ഘട്ടമായി നീക്കം ചെയ്ത് സ്വാഭാവിക വനങ്ങളാക്കി മാറ്റുന്നതിന് സ.ഉ. (കൈ) നം. 29/2021/വനം തീയതി 17/12/2021 പ്രകാരം സർക്കാർ 'പാരിസ്ഥിതിക പുനഃസ്ഥാപന നയം' തയ്യാറാക്കി അംഗീകരിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. ഇത്തരത്തിൽ ഒരു ഇക്കോ-റിസ്റ്റോറേഷൻ പോളിസി അംഗീകരിച്ച് നടപ്പിലാക്കുന്ന ആദ്യ സംസ്ഥാനമാണ് കേരളം. ആവാസ വ്യവസ്ഥാ പരിപോഷണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ശാസ്ത്രീയമായി നടപ്പിലാക്കുക വഴി ഉൾവനങ്ങളിൽ വന്യജീവികൾക്ക് മെച്ചപ്പെട്ട ഭക്ഷണ-ജല ലഭ്യത ഉറപ്പുവരുത്തുകയും തന്മൂലം അവ ജനവാസമേഖലകളിലേക്ക് എത്തിപ്പെടുന്നതിനുള്ള സാധ്യത ഒഴിവാക്കുകയും ചെയ്യുന്ന പ്രവർത്തനങ്ങളാണ് ഇക്കോ-റിസ്റ്റോറേഷൻ പോളിസിയുടെ ഭാഗമായി നടപ്പിലാക്കി വരുന്നത്. നാളിതുവരെ വിവിധ സർക്കിളുകളിലായി 5,635 ഹെക്ടർ സ്ഥലത്ത് വനപുനഃസ്ഥാപന പ്രവൃത്തികൾ നടപ്പിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

2. വനം വകുപ്പ് വിവിധ വനാതിർത്തികളിൽ നിർമ്മിച്ചിരുന്നതും പല കാരണങ്ങളാൽ പ്രവർത്തന രഹിതമായിരുന്നതുമായ സോളാർ ഫെൻസിംഗുകൾ പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കുന്നതിലേക്കായി "മിഷൻ സോളാർ ഫെൻസിംഗ് 2024" എന്ന തീവ്രയജ്ഞ മിഷൻ നടപ്പിലാക്കുകയുണ്ടായി. ടി യജ്ഞം ആരംഭിച്ചതുമുതൽ നാളിതുവരെ 1955 കി.മീ. സോളാർ ഫെൻസിംഗ് അറ്റകുറ്റപ്പണികൾ ചെയ്ത് പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കി. 794 കി.മീ. നീളത്തിൽ പുതുതായി സോളാർ ഫെൻസിംഗിന്റെ നിർമ്മാണ പ്രവൃത്തികൾ പുരോഗമിച്ചുവരുന്നു.

3. വന്യമൃഗങ്ങൾ ജനവാസമേഖലകളിലേക്ക് ആകർഷിക്കപ്പെടുന്നത് ഒഴിവാക്കുന്നതിനും അവയ്ക്ക് ആവശ്യമായ ജല-ഭക്ഷണ ലഭ്യത വനത്തിനുള്ളിൽ തന്നെ സജ്ജീകരിക്കുന്നതിനുമായി "മിഷൻ ഫുഡ്, ഫോഡർ & വാട്ടർ" പദ്ധതി 2025 ഫെബ്രുവരി 1-ാം തീയതി ആരംഭിച്ചു. കുളങ്ങളും മറ്റു ജലസംഭരണികളും അറ്റകുറ്റപ്പണികൾ നടത്തി പ്രവർത്തനക്ഷമമാക്കുകയും അധിനിവേശ കള സസ്യങ്ങളെ ഉന്മൂലനം ചെയ്തും ഫലവൃക്ഷങ്ങളുടെ വ്യാപനത്തെ പ്രോത്സാഹിപ്പിച്ചും വന്യമൃഗ-ങ്ങളെ വനാന്തരങ്ങളിൽ തന്നെ നിലനിർത്തുക എന്നതാണ് പദ്ധതിയുടെ ഉദ്ദേശ്യലക്ഷ്യം.

4. വന്യജീവികൾ നാട്ടിലേക്ക് കടക്കുന്നത് പ്രതിരോധിക്കുന്നതിലേക്കായി 120.37 കി.മീ. സൗരോർജ്ജ തൂക്കുവേലികളും 10 കി.മീ. റെയിൽ ഫെൻസിംഗും 0.11 കി.മീ. അയൺ ഫെൻസിംഗും 69.07 കി.മീ. ആനക്കിടങ്ങും, 1.92 കി.മീ. ആനപ്രതിരോധ മതിലും, 1.58 കി.മീ. കരിങ്കൽഭിത്തിയും, 2.09 കി.മീ. കയ്യാലയും വിവിധ വനമേഖലകളിൽ നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളതാകുന്നു.

5. വന്യമൃഗങ്ങൾ മനുഷ്യവാസ കേന്ദ്രത്തിലേക്ക് കടക്കുന്നത് പരമാവധി തടയാൻ നബാർഡ് ട്രാഞ്ചെ XXVIII ൽ 101.50 കിലോമീറ്റർ സോളാർ വേലി നിർമിക്കുന്നതിനായി ലഭിച്ച 586.11 ലക്ഷം രൂപയുടേയും, ട്രാഞ്ചെ XXIX ൽ വിവിധ പ്രതിരോധ നിർമ്മിതികൾക്കായി ലഭിച്ച 6203.02 ലക്ഷം രൂപയുടേയും പ്രവൃത്തികൾ നിർമാണ പുരോഗതിയിലാണ്. ഇതിൽ 76 കി.മീ. സോളാർ വേലി പൂർത്തിയായിട്ടുണ്ട്.

6. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ സാദ്ധ്യതയുള്ള പ്രദേശങ്ങൾ കേന്ദ്രീകരിച്ച് സ്റ്റാഫുകൾ നിരന്തര പട്രോളിംഗും, പരിശോധനയും ശക്തമാക്കിയിട്ടുള്ളതും രാത്രികാല പട്രോളിംഗും അന്തർ

സംസ്ഥാന കോർഡിനേഷൻ കമ്മിറ്റിയുടെ തീരുമാന പ്രകാരം അതിർത്തി പ്രദേശങ്ങളിൽ ജോയിന്റ് പട്രോളിംഗും നടത്തുന്നുണ്ട്.

7. വന്യജീവി സംഘർഷ നിവാരണത്തിനായി 2024-25 കാലയളവിൽ രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള 9 RRT കൾ അടക്കം സംസ്ഥാനത്തുടനീളം 28 RRT കളെ വിന്യസിച്ചിട്ടുണ്ട്. രാത്രികാല പട്രോളിംഗ് ശക്തിപ്പെടുത്തിയും നാട്ടിലിറങ്ങുന്ന മൃഗങ്ങളെ സുരക്ഷിതമായി കാട്ടിലേക്ക് തിരികെ വിടുന്നതിനും ആർ.ആർ.റ്റി.കൾ മുൻകൈയെടുത്ത് പ്രവർത്തിച്ചുവരുന്നു. ടി സ്ഥിരം RRT കൾ കൂടാതെ ഫോറസ്റ്റ് സ്റ്റേഷനുകൾ കേന്ദ്രീകരിച്ച് പ്രവർത്തിക്കുന്ന സാറ്റലൈറ്റ് RRT കളും 24 മണിക്കൂറും സേവനസന്നദ്ധമാണ്.

8. RRT കളുടെ സുഗമമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്ക് എല്ലാ ആർ.ആർ.ടി.കളുടേയും നേതൃത്വം പരിചയ സമ്പന്നരായ ഡെപ്യൂട്ടി റെയിഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസറുടെ ചുമതലയിൽ ഏല്പിച്ചുകൊണ്ട് 26/05/2025 ന- സർക്കാർ ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്. നേരത്തെ 20 ആർ.ആർ.ടി.കളുടെ ചുമതല സെക്ഷൻ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർക്ക് ആയിരുന്നതാണ് സർക്കാർ ഉത്തരവിലൂടെ അപ്ഗ്രേഡ് ചെയ്യപ്പെട്ടിട്ടുള്ളത് (സ.ഉ. (സാധാ) നം. 197/2025/വനം തീയതി 26/05/2025).

9. സംസ്ഥാനത്ത് ആകെ 273 പഞ്ചായത്തുകൾ വന്യജീവി സംഘർഷ ബാധിത പ്രദേശങ്ങളായി കണ്ടെത്തിയിട്ടുണ്ട്. അതിൽ 30 പഞ്ചായത്തുകൾ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം കൂടുതലായി അനുഭവപ്പെടുന്നവയാണ്. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം കൂടുതലായി അനുഭവപ്പെടുന്ന 12 ലാൻസ്കേപ്പുകളെ ഹോട്സ്പോട്ടുകളായി തിരിച്ചറിയുകയും ഓരോ ലാൻഡ്സ്കേപ്പിനും അനുയോജ്യ-മായ സംഘർഷ ലഘൂകരണ പ്ലാനുകൾ പ്രത്യേകം തയ്യാറാക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ഇവ ക്രോഡീകരിച്ച് ഒരു മനുഷ്യ-വന്യമൃഗസംഘർഷ ലഘൂകരണ നയം രൂപീകരിക്കുന്നതിന് 21/10/2024-ൽ ബഹു. മുഖ്യമന്ത്രിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷതയിൽ ചേർന്ന സംസ്ഥാന വന്യജീവി ബോർഡ് തീരുമാനിച്ചിട്ടുണ്ട്. ലാൻഡ്സ്കേപ്പ്തല പ്ലാനുകളുടെ അവതരണവും ചർച്ചയും പൂർത്തിയായി വരുന്നു.

10. സംസ്ഥാനത്ത് പ്രവർത്തിച്ച് വരുന്ന RRT കൾക്ക് സുരക്ഷാ ഉപകരണങ്ങൾ, ആയുധങ്ങൾ എന്നിവ ലഭ്യമാക്കൽ, ആധുനിക ഉപകരണങ്ങൾ ഉൾപ്പെടയുള്ള ടൂൾ റൂമുകൾ സജ്ജീകരിക്കൽ, മികച്ച പരിശീലനം പ്രദാനം ചെയ്യൽ എന്നിങ്ങനെ വിവിധോന്മുഖമായ പ്രവർത്തികൾക്ക് തയ്യാറാക്കിയ 3 കോടി രൂപയുടെ പദ്ധതി സ.ഉ. (സാധാ) നം. 287/2025/DMD തീയതി 03/05/2025 പ്രകാരം സർക്കാർ ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്. ടി ഫണ്ട് ഉപയോഗിച്ചുള്ള നവീകരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ പുരോഗതിയിലാണ്.

11. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണത്തിനായി സംസ്ഥാനതല എമർജൻസി ഓപറേഷൻ സെന്റർ (SFEOC), ഡിവിഷൻതലത്തിലെ ഫോറസ്റ്റ് എമർജൻസി ഓപറേഷൻ സെന്ററുകൾ (DFEOCs) എന്നിവയ്ക്ക് അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ ഏർപ്പെടുത്തുന്നതിനും പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുമായി 372.796 ലക്ഷം രൂപ സംസ്ഥാന ദുരന്തനിവാരണ അതോറിറ്റിയിൽ നിന്നും അനുവദിച്ചുകൊണ്ട് സ.ഉ. (സാധാ) നം. 251/2025/DMD തീയതി 19/04/2025 പ്രകാരം സർക്കാർ ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്. ടി ഫണ്ട് ഉപയോഗിച്ചുള്ള നവീകരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ പുരോഗതിയിലാണ്.

12. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണത്തിന്റെ ഭാഗമായി വനം വകുപ്പിലെ വെറ്ററിനറി യൂണിറ്റിന്റെ ശാക്തീകരണത്തിനായി വാഹനവും മറ്റു ഉപകരണങ്ങളും വാങ്ങുന്നതിലേക്കായി 134 ലക്ഷം രൂപ സംസ്ഥാന ദുരന്തനിവാരണ അതോറിറ്റിയിൽ നിന്നും അനുവദിച്ചുകൊണ്ട് സ.ഉ.

(സാധാ) നം. 265/2025/DMD തീയതി 23/04/2025 പ്രകാരം സർക്കാർ ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്. ഇതിന് പുറമേ വെറ്ററിനറി യൂണിറ്റിന്റെ കാര്യക്ഷമത വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നതിനായിട്ടുള്ള വിവിധ പരിശീലന പരിപാടികൾ ഉൾപ്പെടെയുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കായി 225 ലക്ഷം രൂപ സ.ഉ. (സാധാ) നം. 297/2025/DMD തീയതി 06/05/2025 പ്രകാരവും ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്. ആയതിൻ പ്രകാരമുള്ള സംവിധാനങ്ങളും ഉപകരണങ്ങളും ലഭ്യമാക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ പുരോഗമിച്ചുവരുന്നു.

13. വനത്തിനകത്ത് ചെക്ക് ഡാമുകൾ, വാച്ച് ടവറുകൾ എന്നിവ നിർമ്മിക്കുക, ജനവാസ മേഖലകളിൽ സൗരോർജ്ജ വിളക്കുകളും ഹൈമാസ്റ്റ് ലൈറ്റുകളും സ്ഥാപിക്കുക, തെർമൽ സെൻസർ ഡ്രോണുകളും, AI ക്യാമറകൾ, റേഡിയോകോളറുകൾ എന്നിവ വാങ്ങുന്നതിനും പുനരധിവാസ പദ്ധതി നടപ്പിലാക്കുന്നതിനും മറ്റുമായി കിഫ്ബി മുഖേന 110 കോടി രൂപ അനുവദിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതിന്റെ ഭാഗമായി 25 ചെക്ക് ഡാമുകൾ, 12 വാച്ച് ടവറുകൾ എന്നിവയുടെ നിർമ്മാണത്തിനുള്ള കരാറുകൾ ഒപ്പ് വച്ചിട്ടുണ്ട്. പുനരധിവാസ പദ്ധതിയുടെ ഭാഗമായി 315 കുടുംബങ്ങൾക്ക് തുക കൈമാറിയിട്ടുണ്ട്. അൻപത് 12 ബോർ പമ്പ് ആക്ഷൻ ഗണ്ണുകളും, 4250 തിരകളും, 25 നൈറ്റ് വിഷൻ ക്യാമറകളും വാങ്ങിയിട്ടുണ്ട്. 43 ഡ്രോണുകൾ, ആർ.ആർ.ടി.കൾക്കായി 25 വാഹനങ്ങൾ, 25 പവർ സോ, 25 ബ്രഷ് കട്ടറുകൾ, 15 ട്രാങ്കുലൈസറുകൾ, 25 ടോർച്ച് ലൈറ്റുകൾ, 15 സ്മാർട്ട് കേജുകൾ എന്നിവയ്ക്കുള്ള ഓർഡർ നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

14. കേരളത്തിലെ നാടൻ കുരങ്ങുകളെ നിയമാനുസൃതം നിയന്ത്രിക്കുന്നതിന് അവയെ കേന്ദ്ര വന്യജീവി (സംരക്ഷണ) നിയമത്തിന്റെ ഷെഡ്യൂൾ 1 ൽ നിന്നും ഷെഡ്യൂൾ 2 ലേക്ക് മാറ്റുന്നതിനുള്ള ശുപാർശ കേന്ദ്ര സർക്കാരിന് സമർപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ജനവാസമേഖലകളിൽ ഇവയുടെ വംശവർദ്ധനവ് നിയന്ത്രിക്കുന്നതിനായി ജനന നിയന്ത്രണം ഉൾപ്പെടെയുള്ള കർമ്മപദ്ധതി മിഷൻ ബോണറ്റ് മക്കാക്ക് എന്ന തീവ്രയജ്ഞ മിഷന്റെ ഭാഗമായി സർക്കാരിലേക്ക് സമർപ്പിക്കുവാനായി തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

15. ജനവാസമേഖലകളിൽ മനുഷ്യജീവനും സ്വത്തിനും ഭീഷണിയാകുന്ന കാട്ടുപന്നികളെ ഉപാധികളോടെ കൊന്നു ഇല്ലായ്മ ചെയ്യുന്നതിനായിട്ടുള്ള കാലാവധി 28/05/2025 ലെ സ.ഉ. (കൈ) നം. 17/2025/വനം പ്രകാരം 28/05/2025 മുതൽ ഒരു വർഷത്തേക്കുകൂടി ദീർഘിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. ടി പന്നികളെ ഇല്ലായ്മ ചെയ്യുന്ന ഉത്തരവ് നൽകുന്നതിനുള്ള അധികാരം തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ അദ്ധ്യക്ഷന്മാരെ ഓണററി വൈൽഡ്ലൈഫ് വാർഡന്മാരായും സെക്രട്ടറിമാരെ അധികാരപ്പെട്ട ഓഫീസർമാരായും ചുമതലപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ജനവാസമേഖലകളിൽ മനുഷ്യന്റെ ജീവനും സ്വത്തിനും ഭീഷണിയാകുന്ന കാട്ടുപന്നികളെ ഉപാധികളോടെ കൊന്നു ഇല്ലായ്മ ചെയ്യുന്നതിന് ഡിവിഷൻ, സർക്കിൾ തലങ്ങളിൽ അംഗീകൃത ഷൂട്ടർമാരുടെ പാനൽ തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

16. മനുഷ്യരുടെ ജീവനും സ്വത്തിനും ഭീഷണിയാകുന്ന കാട്ടുപന്നികളെ വെടിവച്ച് കൊല്ലുന്നതിന് ഷൂട്ടർമാർക്കുള്ള ഓണറേറിയം 1500 രൂപയായും ജഡം മറവു ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചെലവിനം 2000 രൂപയായും വർദ്ധിപ്പിക്കുകയും ആയത് പഞ്ചായത്തുകളുടെ SDRF ഫണ്ടിൽ നിന്നും വിനിയോഗിക്കുവാൻ അനുമതി നൽകിക്കൊണ്ടും സ.ഉ.(സാധാ) നം. 108/2025/DMD തീയതി 06/03/2025 പ്രകാരം സർക്കാർ ഉത്തരവായിട്ടുള്ളതാണ്.

17. പാമ്പുകൾ മൂലമുള്ള അപകടം ഒഴിവാക്കുന്നതിന് **"സർപ്പ"** എന്ന മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേഷനും സർപ്പയിൽ നിന്നും ലഭിക്കുന്ന റിപ്പോർട്ടുകൾ അടിസ്ഥാനമാക്കി ഉടനടി സ്ഥലത്തെത്തി

അപകടസാദ്ധ്യത ഒഴിവാക്കുന്നതിന് പരിശീലനം ലഭിച്ച സന്നദ്ധ സേവകരുടെ സംഘവും നിലവിലുണ്ട്. ടി പ്രോഗ്രം പ്രകാരം 2024 വർഷത്തിൽ 16453 പാമ്പുകളെയും 2025 വർഷത്തിൽ 23779 പാമ്പുകളേയും റസ്ക്യൂ ചെയ്തിട്ടുള്ളതാകുന്നു. 26/01/2026 വരെ സർപ്പ വോളന്റീയർമാർ 70849 പാമ്പുകളെയാണ് കേരളത്തിലെ വിവിധ പ്രദേശങ്ങളിൽ നിന്നും സുരക്ഷിതമായി പിടികൂടി വിട്ടയച്ചിട്ടുള്ളത്.

18. തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ പ്രതിനിധികൾ, ബന്ധപ്പെട്ട മറ്റു വകുപ്പുകളുടെ പ്രതിനിധികൾ, VSS/EDC അംഗങ്ങൾ, കർഷകർ ഉൾപ്പെടെയുള്ള പൊതുജനങ്ങൾ എന്നിവരടങ്ങുന്ന 280 ജനജാഗ്രതാ സമിതികൾ രൂപീകരിച്ച് മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷത്തെ നേരിടുന്നതിലേക്ക് പ്രവർത്തിച്ചു വരുന്നുണ്ട്.

19. ജനവാസമേഖലയിലേക്ക് പ്രവേശിക്കുന്ന കാട്ടാനകളെ ശബ്ദവും വെളിച്ചവും ഉണ്ടാക്കി കാട്ടിലേക്ക് തിരികെ വിടുന്നതിന് ആധുനിക അനിഡേർസ് അലാറം സിസ്റ്റം പ്രയോജനപ്പെടുത്തിവരുന്നു. ആധുനിക സാങ്കേതിക വിദ്യയിലധിഷ്ഠിതമായ ഡിജിറ്റൽ (സെൻസർ) വാളുകൾ, ക്യാമറ ട്രാപ്പ്, ആനിമൽ ഇൻട്രൂഷൻ അലർട്ട് സിസ്റ്റം തുടങ്ങിയവയും മനുഷ്യ-വന്യമൃഗ സംഘർഷം ലഘൂകരിക്കുന്നതിന് ഉപയോഗപ്പെടുത്തിവരുന്നു.

20. സന്നദ്ധ പുനരധിവാസ പദ്ധതിയായ നവകിരണം പദ്ധതി പ്രകാരം 1131 അർഹതപ്പെട്ട കുടുംബങ്ങൾക്ക് പാക്കേജ് പ്രകാരമുള്ള തുക നൽകി മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം കുറയ്ക്കുന്നതിലേക്കായി വനാന്തരങ്ങളിൽ നിന്ന് മാറിതാമസിക്കുവാനുള്ള സാഹചര്യം ഒരുക്കിയിട്ടുണ്ട്. ഇത് മുഖേന 226 ഹെക്ടർ ഭൂമി ഏറ്റെടുക്കുകയും 150.90 കോടി രൂപ വിതരണം ചെയ്യുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

21. കേരളത്തിലെ വന്യജീവി സംഘർഷം ബന്ധപ്പെട്ട മറ്റു വകുപ്പുകളുടെ സഹകരണത്തോടുകൂടി കൈകാര്യം ചെയ്യുന്നത് ലക്ഷ്യമിട്ട് വന്യജീവി സംഘർഷത്തെ **"സംസ്ഥാന സവിശേഷ ദുരന്തമായി"** പ്രഖ്യാപിക്കുകയുണ്ടായി. വന്യജീവി സംഘർഷ പ്രതിരോധ പ്രവർത്തനങ്ങൾ വിവിധ സർക്കാർ വകുപ്പുകളുടെ കൂട്ടുത്തരവാദിത്വത്തോടെ ത്വരിത ഗതിയിൽ നടപ്പാക്കുക ലക്ഷ്യമിട്ട് ഓരോ വകുപ്പും നിറവേറ്റേണ്ട ചുമതലകൾ വ്യക്തമാക്കുന്ന പ്രൊപ്പോസൽ സർക്കാരിന്റെ പരിഗണനയിലാകുന്നു.

22. ഏതെങ്കിലും മേഖലയിൽ വന്യമൃഗത്തിന്റെ സാന്നിദ്ധ്യം ശ്രദ്ധയിൽപ്പെട്ടാൽ തദ്ദേശവാസികളെ ജാഗരൂകരാക്കുന്നതിലേക്കായി ഏർളി വാർണിംഗ് സിസ്റ്റം, എസ്.എം.എസ് അലർട്ട് സിസ്റ്റം, തുടങ്ങിയ സാങ്കേതിക വിദ്യകൾ ഫലപ്രദമായി ഉപയോഗിച്ച് വരുന്നു.

23. സംസ്ഥാനത്തെ ആനത്താരകൾ, വന്യമൃഗങ്ങളുടെ സ്ഥിരം സഞ്ചാരപാതകൾ എന്നിവ തുടർച്ചയായി നിരീക്ഷിക്കുകയും വന്യമൃഗങ്ങളുടെ നീക്കം മുൻകൂട്ടിയറിഞ്ഞ് മുൻകരുതൽ സംവിധാനങ്ങൾ ഒരുക്കുകയും ചെയ്യുന്നതിനായി ആരംഭിച്ച മിഷൻ റിയൽ ടൈം മോണിറ്ററിംഗിന്റെ ഭാഗമായി വനം വകുപ്പും ടാറ്റാ മോട്ടേഴ്സ് ലിമിറ്റഡും ടാറ്റാ കമ്മ്യൂണിക്കേഷൻ ലിമിറ്റഡും ചേർന്ന് ധാരണാ പത്രം 20/01/2026 ന് ഒപ്പു വച്ചിട്ടുണ്ട്. ചാലക്കുടി ഡിവിഷനിലെ പീലാർമുഴി, നല്ലഭൂമി, വെട്ടിക്കുഴി ഭാഗങ്ങളിലും പെരിയാർ ടൈഗർ റിസർവിലെ ഈസ്റ്റ് ഡിവിഷനിലെ പൂവരശിലും വെസ്റ്റ് ഡിവിഷനിലെ ഉപ്പുപാറയിലുമാണ് ആദ്യഘട്ടത്തിൽ നിരീക്ഷണ ഉപകരണങ്ങൾ സ്ഥാപിക്കുന്നത്. ചാലക്കുടി ഡിവിഷനിലെ കുമ്പിടാമുടി, പെരിയാർ ടൈഗർ റിസർവിലെ മംഗളാദേവി എന്നിവിടങ്ങളിലാണ് ഗേറ്റ്‌വേകൾ സ്ഥാപിക്കുന്നത്.

24. വാഴച്ചാൽ ഡിവിഷനു കീഴിലെ ആതിരപ്പിള്ളി മുതൽ മലക്കപ്പാറ വരെയുള്ള മേഖലയിലെ

മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരിക്കുന്നതിനും ആദിവാസി വിഭാഗങ്ങളുടെ ഉന്നമനത്തിനും ഈ മേഖല പ്ലാസ്റ്റിക് വിമുക്തമാക്കുന്നതിനുമായി ഭാരത് പെട്രോളിയം കോർപ്പറേഷൻ ലിമിറ്റഡിന്റെ CSR ഫണ്ട് ലഭ്യമാക്കുന്ന ഒരു പദ്ധതി അംഗീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഇതിന്റെ ഭാഗമായി 64 ലക്ഷം രൂപ ചെലവഴിച്ച് നാല് വാഹനങ്ങളും ആർ.ആർ.ടി. യുടെ ഉപയോഗിത്തിനായുള്ള വിവിധ ഉപകരണങ്ങളും ചാലക്കുടിയിൽ വച്ച് 13/01/2026 ന് വനം വകുപ്പിന് കൈമാറി.

25. ജനവാസ മേഖലയോടു ചേർന്നുള്ള വനപ്രദേശങ്ങളിൽ അടിക്കാടുകൾ വെട്ടിമാറ്റി (വിസ്ത ക്ലിയറൻസ്) സഞ്ചാരപാത വ്യക്തമാക്കാനുള്ള നടപടികളും സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

26. വനപ്രദേശങ്ങളോട് ചേർന്നുകിടക്കുന്ന സ്വകാര്യ എസ്റ്റേറ്റുകൾ, തോട്ടങ്ങൾ എന്നിവയുടെ ഉടമസ്ഥർ ടി സ്ഥലങ്ങളിലെ കളകളും, കുറ്റിക്കാടുകളും നീക്കം ചെയ്യുന്നതിന് വേണ്ട നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അടിക്കാടുകൾ വളർന്ന് വന്യജീവികളുടെ സാന്നിദ്ധ്യത്തിന് സാഹചര്യമൊരുക്കുന്ന ഇത്തരം തോട്ടങ്ങൾ കണ്ടെത്തി ടി പ്രവൃത്തികൾ ഇപ്പോഴും തുടർന്നുവരുന്നു.

27. സ്വകാര്യ റിസോർട്ടുകളിൽ വന്യമൃഗങ്ങളെ ആകർഷിക്കുന്ന പ്രവണത ഇല്ലാതാക്കുന്നതിനുള്ള-നിർദ്ദേശം നൽകകുയും, ബോധവൽക്കരണം നടത്തുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. ജനങ്ങളുടെ സഞ്ചാരപാതകളിൽ ആവശ്യമായ ലൈറ്റ് സംവിധാനം ഏർപ്പെടുത്തുന്നതിനും നിർദ്ദേശം നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

28. ജനവാസമേഖലകളിലും വിനോദസഞ്ചാര മേഖലകളിലും പാതയോരങ്ങളിലും അപകട മുന്നറിയിപ്പ് നൽകുന്നതിനായി ബോർഡുകൾ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്.

29. സംസ്ഥാനത്തെ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷങ്ങൾ ജാഗ്രതയോടെ നിരീക്ഷിക്കുന്നതിനും നിവാരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഫലപ്രദമായി തത്സമയം ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനുമായി ഡിവിഷൻ തലത്തിൽ 36 കൺട്രോൾ റൂമുകളും (Divisional Forest Emergency Operations Centre – DFEOC), വനം വകുപ്പ് ആസ്ഥാനത്ത് സംസ്ഥാനതല കൺട്രോൾ റൂമും (State Forest Emergency Operations Centre – SFEOC) 24 മണിക്കൂറും പ്രവർത്തിച്ചു വരുന്നു.

30. സംസ്ഥാനാതിർത്തി കടന്നെത്തി സംഘർഷമുണ്ടാക്കുന്ന വന്യജീവികളെ നിരീക്ഷിച്ച് പരസ്പരം വിവരങ്ങൾ കൈമാറുക, മനുഷ്യ-വന്യമൃഗ സംഘർഷ സാഹചര്യങ്ങൾ ഫലപ്രദമായി കൈകാര്യം ചെയ്യുക എന്നീ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കായി കേരളം, തമിഴ്നാട്, കർണ്ണാടക എന്നീ സംസ്ഥാനങ്ങൾ ചേർന്ന് അന്തർ സംസ്ഥാന കോർഡിനേഷൻ കമ്മിറ്റി രൂപീകരിച്ച് പ്രവർത്തനം നടത്തിവരുന്നു.

31. വന്യമൃഗങ്ങളുടെ സമീപ്യത്തെ കുറിച്ച് ജനങ്ങൾക്ക് മുന്നറിയിപ്പ് നൽകുന്നതിനും പ്രതിരോധ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഏകോപിപ്പിക്കുന്നതിനും വന്യജീവി ആക്രമണം തടയുന്നതിന് വനം വകുപ്പ് സ്വീകരിച്ച് വരുന്ന നടപടികൾക്ക് പൊതുജന സഹകരണം ഉറപ്പാക്കുന്നതിനും വ്യാജ വിവരങ്ങൾ നൽകി ജനങ്ങളെ പരിഭ്രാന്തരാക്കുന്നത് തടയുന്നതിനുമായി പബ്ലിക് അഡ്രസ്സ് സിസ്റ്റം, ഡിജിറ്റൽ ഡിസ്പ്ലേ ബോർഡുകൾ സ്ഥാപിക്കൽ, ബ്രോഷറുകളും പാംലെറ്റുകളും വിതരണം ചെയ്യൽ, സോഷ്യൽ മീഡിയയിലൂടെ ശരിയായ വിവരങ്ങൾ പ്രചരിപ്പിക്കൽ തുടങ്ങിയവ നടപ്പിലാക്കി വരുന്നു.

32. സംസ്ഥാനത്ത് ഏറ്റവും കൂടുതൽ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യപ്പെടുന്ന വയനാട് ജില്ലയിൽ നേരിടുന്ന മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം ലഘൂകരിക്കുന്ന പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കുപരി ഫലപ്രദമായ ഏകോപനത്തിനും മേൽനോട്ടത്തിനും ചീഫ് ഫോറസ്റ്റ് കൺസർവേറ്റർ

റാങ്കിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥനെ സ്പെഷ്യൽ ഓഫീസറായി നിയമിച്ചിട്ടുണ്ട്.

33. ആധുനിക സാങ്കേതികവിദ്യയെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തിയുള്ള ഉപകരണങ്ങൾ സ്ഥാപിച്ചും, മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേഷനുകൾ വികസിപ്പിച്ച് വിവരങ്ങൾ ശേഖരിച്ചും മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം ലഘൂകരിക്കുന്നതിനുള്ള പ്രവർത്തനങ്ങൾ ഊർജ്ജിതപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്. ക്യാമറാ ട്രാപ്പുകൾ, റിയൽ ടൈം മോണിറ്ററിംഗ് സിസ്റ്റം, വൈൽഡ് വാച്ച് മൊബൈൽ ആപ്ലിക്കേൻ മുതലായ സംവിധാനങ്ങൾ ഇതിൽ ഉൾപ്പെടുന്നു.

34. വനമേഖലകളിലെ വിവിധയിടങ്ങളിലായി 2024-25 കാലയളവിൽ 1434 കുളങ്ങൾ, ചെക്കുഡാമുകൾ എന്നിവയിലും, 574 വയലുകളും, 308 മറ്റിതര ജലസ്രോതസ്സുകളിലും അധികമായി അടിഞ്ഞു കൂടിയ ചെളിയും മറ്റ് അവശിഷ്ടങ്ങളും നീക്കം ചെയ്ത് വന്യമൃഗങ്ങൾക്ക് ജലലഭ്യത ഉറപ്പുവരുത്തിയിട്ടുണ്ട്. വനപ്രദേശങ്ങളോട്ടു ചേർന്നുകിടക്കുന്ന സ്വകാര്യ എസ്റ്റേറ്റുകൾ, തോട്ടങ്ങൾ, കൃഷിയിടങ്ങൾ തുടങ്ങിയവ കളകളും, കുറ്റിക്കാടുകളും നീക്കം ചെയ്യാൻ വേണ്ട നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

35. മിഷൻ ഫുഡ്, ഫോഡർ & വാട്ടർ തീവ്രയജ്ഞ പരിപാടിയുടെ ഭാഗമായി 2025 ഫെബ്രുവരി മുതൽ നാളിതുവരെ ചുവടെ പറയുന്ന പ്രവൃത്തികൾ പൂർത്തീകരിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്.

സീഡ് ബാൾ (വിത്തുണ്ട) വ്യാപനം	-	5,06,487എണ്ണം
വിസ്ത ക്ലിയറൻസ്	-	620.722 ഹെക്ടർ
ഉറസ്സായ പ്രദേശങ്ങളുടെ പുനഃസ്ഥാപനം	-	263.15 ഹെക്ടർ
വയലുകളുടെ പുനഃസ്ഥാപനം	-	572.72 ഹെക്ടർ
പുൽമേട്ടുകളുടെ പുനഃസ്ഥാപനം	-	1704.85 ഹെക്ടർ
സ്വാഭാവിക കുളങ്ങളുടെ പരിപാലനം	-	111 എണ്ണം
കൃത്രിമ കുളങ്ങളുടെ നിർമ്മാണം	-	55 എണ്ണം
കൃത്രിമ കുളങ്ങളുടെ പരിപാലനം	-	112 എണ്ണം
കോൺക്രീറ്റ് ചെക്ക് ഡാമുകളുടെ നിർമ്മാണം	-	2 എണ്ണം
കോൺക്രീറ്റ് ചെക്ക് ഡാമുകളുടെ പരിപാലനം	-	113 എണ്ണം
കൽത്തടയണകളുടെ നിർമ്മാണം	-	21 എണ്ണം
മൺത്തടയണകളുടെ നിർമ്മാണം	-	15 എണ്ണം
ബ്രഷ്-വുഡ് ചെക്ക് ഡാമുകളുടെ നിർമ്മാണം	-	646 എണ്ണം
നീരുറവകളുടെ പരിപാലനം	-	226 എണ്ണം

36. നബാർഡ് ട്രാഞ്ചെ XXX മുഖേന ലഭിച്ച ₹34 കോടിയുടെ പ്രോജക്ടിന്റെ ഭാഗമായി പീരുമേട് ആർ.ആർ.ടി., വി.ഈ.ടി. (വെറ്ററിനറി എമർജൻസി ടീം സെന്റർ) എന്നിവയുടെ കെട്ടിട നിർമ്മാണം, വാഹനങ്ങൾ, ഉപകരണങ്ങൾ തുടങ്ങിയവ ഉൾപ്പെടെയുള്ള അടിസ്ഥാന സൗകര്യ വികസനത്തിനുമായി അനുവദിച്ച 607 ലക്ഷം രൂപയുടെ ടെണ്ടർ നടപടികൾ പൂർത്തിയാക്കി പ്രവൃത്തികൾ പുരോഗതിയിലാണ്. ഈ പ്രോജക്ടിന്റെ ഭാഗമായി വനത്തിനുള്ളിലെ വയലുകളുടെ പരിപാലനത്തിനായി ₹25 കോടി മൂന്നു വർഷങ്ങളിലായി നടപ്പിലാക്കുന്ന പ്രവർത്തികൾക്കായി അനുവദിച്ചതിൽ ഒന്നാം വർഷ പരിചരണ പ്രവർത്തികൾ പൂർത്തിയായിട്ടുണ്ട്. രണ്ടാം വർഷ പരിചരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ പുരോഗതിയിലാണ്.

37. സ്വാഭാവിക വനപുനഃസ്ഥാപന പദ്ധതി പ്രകാരം അധിനിവേശ സസ്യങ്ങളെ നിർമ്മാർജ്ജനം ചെയ്യുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി എല്ലാ ഡിവിഷനുകളിലേയും അംഗീകരിച്ച വർക്കിംഗ് പ്ലാനുകളിൽ

ആവശ്യമെങ്കിൽ മാറ്റം വരുത്തുന്നതിനും പുതിയ വർക്കിംഗ് പ്ലാനുകളിൽ ഇക്കോ-റെസ്റ്റോറേഷൻ പദ്ധതികൾ ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനും വേണ്ട നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചുവരുന്നു. ഇതിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ നബാർഡ് ഉൾപ്പെടെയുള്ള പദ്ധതികളിൽ ഉൾപ്പെടുത്തി വിവിധ സർക്കിളുകളിലായി 5,635 ഹെക്ടർ സ്ഥലത്ത് മഞ്ഞക്കൊന്ന നീക്കം ചെയ്യുന്നത് ഉൾപ്പെടെയുള്ള വനപുനഃസ്ഥാപന പ്രവൃത്തികൾ നടപ്പിലാക്കി വരുന്നു. ഏകവിളത്തോട്ടങ്ങളിൽ വനപുനഃസ്ഥാപന പ്രവൃത്തികൾ നടപ്പിലാക്കുന്നതിന്റെ ഭാഗമായി 2903.781 ഹെക്ടർ അക്കേഷ്യ, മാഞ്ചിയം, യൂക്കാലിപ്റ്റസ്, തേക്ക് തുടങ്ങിയ ഏകവിള തോട്ടങ്ങൾ സ്വാഭാവിക വനങ്ങളാക്കി മാറ്റിയിട്ടുണ്ട്.

38. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷലഘൂകരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ സംബന്ധിച്ച് വനം വകുപ്പ് ഉദ്യോഗസ്ഥർക്കും ജീവനക്കാർക്കും വോളന്റിയർമാർക്കും പരിശീലനം നൽകുന്നതിനായുള്ള മോഡ്യൂൾ ഇക്കാര്യത്തിൽ പ്രാവീണ്യമുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥരെ ഉൾപ്പെടുത്തി തയ്യാറാക്കിയിട്ടുണ്ട്. അരിപ്പ, വാളയാർ എന്നിവിടങ്ങളിലെ സംസ്ഥാന വനപരിശീലന കേന്ദ്രങ്ങളിൽ സംരക്ഷണ വിഭാഗം ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് പ്രസ്തുത പ്രായോഗിക വിദഗ്ധ പരിശീലനം നൽകിവരുന്നുണ്ട്. കേരളത്തിൽ പ്രവർത്തിച്ചു വരുന്ന എല്ലാ ആർ.ആർ.ടി.കളിലേയും ഉദ്യോഗസ്ഥർക്ക് പ്രസ്തുത പരിശീലനം നൽകിയിട്ടുണ്ട്.

39. ഇതോടൊപ്പം തന്നെ വന്യജീവികളുടെ ആക്രമണത്തിൽ കൊല്ലപ്പെടുന്നവരുടെ കുടുംബങ്ങൾക്ക് നഷ്ടപരിഹാരവും നൽകി വരുന്നുണ്ട്. 2023-24 സാമ്പത്തിക വർഷത്തിൽ നഷ്ടപരിഹാരമായി ആകെ 2179 ലക്ഷം രൂപയും 2024-25 സാമ്പത്തിക വർഷത്തിൽ 2080 ലക്ഷം രൂപയും വിതരണം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്. 2025-26 ൽ നാളിതുവരെ 732.02 ലക്ഷം രൂപ വിതരണം ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

40. മനുഷ്യവന്യ-ജീവി സംഘർഷം ലഘൂകരിക്കുന്നതിനുള്ള വിവിധ പദ്ധതികൾ ആവിഷ്കരിച്ച് നടപ്പിലാക്കുന്നതിനും പുരോഗതി വിലയിരുത്തുന്നതിനുമായി മുഖ്യമന്ത്രിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷതയിലുള്ള മന്ത്രിതല സമിതിയും, ചീഫ് സെക്രട്ടറിയുടെ അദ്ധ്യക്ഷയിൽ സംസ്ഥാനതല ഉദ്യോഗസ്ഥ സമിതിയും അതാത് ജില്ലകളിൽ ജില്ലാ കളക്ടറും വിവിധ വകുപ്പുകളിലെ ജില്ലാതല ഉദ്യോഗസ്ഥരും ഉൾപ്പെടുന്ന ജില്ലാതല സമിതികളും തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപനാടിസ്ഥാനത്തിൽ ജനജാഗ്രതാ സമിതികളും രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

41. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണ പരിപാടികളുടെ ജില്ലാതല അവലോകനത്തിനായി രൂപീകരിച്ചിട്ടുള്ള ജില്ലാതല നിയന്ത്രണ സമിതികൾ എല്ലാ മാസവും യോഗം ചേർന്ന് നടപടികൾ വിലയിരുത്തുന്നതിന് സർക്കാർ നിർദ്ദേശം നൽകിയിട്ടുള്ളതാണ്. ആയതിൻ പ്രകാരം ജില്ലാതല സമിതികൾ ചേർന്ന് സ്ഥിതിഗതികൾ വിലയിരുത്തി നടപടികൾ സ്വീകരിച്ചുവരുന്നു.

42. പുതുതായി ചുമതലയേറ്റ തദ്ദേശ സ്വയംഭരണസ്ഥാപനങ്ങളിലെ ഭരണ സമിതി അംഗങ്ങൾക്കുള്ള പരിശീലന ക്രമത്തിൽ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണ പ്രവർത്തനങ്ങളും ഉൾപ്പെടുത്തുന്നതിനുള്ള ശുപാർശ സർക്കാരിലേക്ക് സമർപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്.

43. പാമ്പുകടി, തേനീച്ച / കടന്നൽ കുത്ത് എന്നിവമൂലം മരണം സംഭവിക്കുന്നവരുടെ ആശ്രിതർക്ക് നൽകുന്ന നഷ്ടപരിഹാരത്തുകയും നഷ്ടപരിഹാര വിതരണ രീതിയും പരിഷ്കരിച്ചുകൊണ്ട് സ.ഉ.(സാധാ) നം. 304/2025/DMD തീയതി 09/05/2025 പ്രകാരം സർക്കാർ ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്. അതിൻ പ്രകാരമുള്ള നഷ്ടപരിഹാരം വിതരണം ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ഓൺലൈൻ പോർട്ടൽ വികസിപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള നടപടികൾ ധ്രുതഗതിയിൽ നടന്നുവരുന്നു.

44. ഇതിലുപരിയായി താഴെ വിവരിക്കും പ്രകാരം 10 മിഷനുകൾ നടപ്പിലാക്കാനായി 23/02/2025 ലെ സ.ഉ.(കൈ) നം. 8/2025/വനം പ്രകാരം സർക്കാർ തീരുമാനിച്ചിട്ടുള്ളതാണ്. ഇവയുടെ വിവരം

ച്ചുവടെ ചേർക്കുന്നു.

1. മിഷൻ ഫുഡ്, ഫോഡർ & വാട്ടർ (Mission FFW / Mission Food, Fodder & Water)
2. Mission Tribal Knowledge (ഗോത്രഭേരി)
3. Mission Solar Fencing
4. Mission Primary Response Team
5. Mission Real Time Monitoring
6. Mission Sensitization to Public
7. Mission Science on Human Wildlife Conflict
8. Mission Bonnet Macaque
9. Mission Wild Pig
10. Mission SARPA

45. മേൽ 10 മിഷനുകൾ കൂടാതെ സ.ഉ. (കൈ) നം. 1/2026/വനം തീയതി 03/01/2026 പ്രകാരം മിഷൻ മഞ്ഞക്കൊന്ന, മിഷൻ കൃഷി പുനരുജ്ജീവനവും മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണവും എന്നീ രണ്ട് പുതിയ തീവ്രയജ്ഞ മിഷനുകൾ കൂടി നടപ്പാക്കുന്നതിന് ഉത്തരവായിട്ടുണ്ട്.

46. ബഹു. മുഖ്യമന്ത്രിയുടെ പ്രത്യേക നിർദ്ദേശ പ്രകാരം 2025 സെപ്റ്റംബർ 16 മുതൽ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷങ്ങൾ അനുഭവപ്പെടുന്ന തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിൽ ഹെൽപ്-ഡെസ്കുകൾ സ്ഥാപിച്ച് പ്രദേശവാസികളിൽ നിന്നും വനം-വന്യജീവി സംബന്ധിയായ പരാതികളും നിർദ്ദേശങ്ങളും സ്വീകരിക്കുന്നതിനായി മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണ തീവ്രയജ്ഞ പരിപാടി സംഘടിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. തീവ്രയജ്ഞ പരിപാടിയുടെ ഒന്നാം ഘട്ടത്തിൽ ലഭിച്ച പരാതികളിൽ റെയിഞ്ച്, ഡിവിഷൻ തലങ്ങളിൽ പരിഹരിക്കാവുന്നവ പരിഹരിച്ചിട്ടുള്ളതും ജില്ലാ സമിതിയുടെ ശ്രദ്ധയിൽപ്പെടുത്തേണ്ട പരാതികൾ അതാത് ജില്ലാസമിതികളിൽ അവതരിപ്പിക്കുകയും സംസ്ഥാനതലത്തിൽ പരിഹരിക്കേണ്ടവ ക്രോഡീകരിച്ച് സംസ്ഥാന സർക്കാരിന്റെ ശ്രദ്ധയിൽപ്പെടുത്തുന്നതിനായി തയ്യാറാക്കുകയും ചെയ്തിട്ടുണ്ട്.

47. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണ തീവ്രയജ്ഞ പരിപാടിയുടെ തുടർച്ചയായി സംഘർഷ ബാധിത തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളിൽ വനം വകുപ്പുമായി ബന്ധപ്പെട്ട പരാതികളും ആവലാതികളും വേഗത്തിൽ പരിഹരിക്കുന്നതിനും, പൊതുജനങ്ങളുടെ സംശയങ്ങൾ ദൂരീകരിക്കുന്നതിനും, നഷ്ടപരിഹാര വിതരണം സംബന്ധിച്ച അപേക്ഷകൾ സമർപ്പിക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ സഹായങ്ങൾ നൽകുന്നതിനും മറ്റുമായി അനുയോജ്യരായ വനം വകുപ്പ് ഉദ്യോഗസ്ഥരെ ഫോറസ്റ്റ് ലെയ്സൺ ഓഫീസർമാരായി ചുമതലപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ട്.

48. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ ശക്തിപ്പെടുത്തുന്നതിനായി സ.ഉ. (കൈ) നം. 3/2026/വനം തീയതി 22/01/2026 പ്രകാരം കല്ലാർ (തിരുവനന്തപുരം), ആനക്കുളം (ഇടുക്കി), ആനക്കാംപൊയിൽ (കോഴിക്കോട്), മലമ്പുഴ (പാലക്കാട്), കൊട്ടിയൂർ (കണ്ണൂർ), ബന്തടുക്ക (കാസർഗോഡ്) എന്നിവിടങ്ങളിലായി ആറ് പുതിയ ഫോറസ്റ്റ് സ്റ്റേഷനുകൾ അനുവദിച്ചിട്ടുണ്ട്.

49. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ ലഘൂകരണ പ്രവത്തനങ്ങൾക്കായി വിനിയോഗിക്കുന്ന 2406-01-110-09 എന്ന ബജറ്റ് ശീർഷകത്തിൽ 2025-26 വർഷത്തെ വിഹിതം 7040 ലക്ഷം രൂപയായി ഉയർത്തിയിട്ടുണ്ട്. മുൻ വർഷത്തേക്കാൾ 144 ശതമാനം കൂടുതലാണിത്.

50. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം റിപ്പോർട്ട് ചെയ്യപ്പെടുന്നയിടങ്ങളിൽ RRT സംഘം എത്തിച്ചേരുന്നതിന് മുമ്പു തന്നെ ചിട്ടയായ സംഘർഷ ലഘൂകരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾ അടയന്തരമായി തുടക്കം കുറിക്കുവാൻ തദ്ദേശവാസികളിൽ നിന്നും സന്നദ്ധരായവരെ ഉൾപ്പെടുത്തി Primary Response Team (PRT) കൾ രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്. PRT യിലെ അംഗങ്ങൾ തദ്ദേശീയരായതിനാൽ സ്ഥലത്തെ ഭൂപ്രകൃതി, തടസ്സങ്ങൾ, പകരസാധ്യതകൾ (alternatives), സാമൂഹിക സ്ഥിതി തുടങ്ങിയവയെക്കുറിച്ചുള്ള അവരുടെ അറിവും പരിചയവും സംഘർഷ ലഘൂകരണ പ്രവർത്തനങ്ങളെ കൂടുതൽ കാര്യക്ഷമമാക്കും. നാളിതുവരെ വിവിധ പഞ്ചായത്തുകളിലായി 327 PRT കൾ രൂപീകരിച്ചിട്ടുണ്ട്

"ഭരണഭാഷ- മാതൃഭാഷ"

കേരള സർക്കാർ

സംഗ്രഹം

ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പ് - മനുഷ്യ വന്യജീവി സംഘർഷത്തിൽ (Human Wildlife Conflict) സംഭവിക്കുന്ന നാശനഷ്ടങ്ങൾക്ക് ധനസഹായം അനുവദിക്കുന്നതിനുള്ള മാനദണ്ഡങ്ങൾ രൂപീകരിച്ച് ഉത്തരവ് പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു.

ദുരന്ത നിവാരണ (എ) വകുപ്പ്

സ.ഉ.(സാധാ) നം.304/2025/DMD തീയതി 09-05-2025,തിരുവനന്തപുരം

പരാമർശം:-
1) 07/03/2024 ലെ സ.ഉ (കൈ) നം. 4/2024/ഡിഎംഡി ഉത്തരവ്
2) 07/03/2024-ലെ സ.ഉ(കൈ)നം.12/2024/വനം ഉത്തരവ്
3) 31/01/2025ലെ സ്റ്റേറ്റ് എക്സിക്യൂട്ടിവ് കമ്മിറ്റി യോഗത്തിന്റെ നടപടിക്കുറിപ്പ്
4) 06/03/2025-ലെ സ.ഉ (സാധാ)നം.108/2025/ഡിഎംഡി ഉത്തരവ്

ഉത്തരവ്

പരാമർശം (1) ഉത്തരവ് പ്രകാരം മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം "സംസ്ഥാന സവിശേഷ ദുരന്തം" ആയി പ്രഖ്യാപിച്ചിരുന്നു.

മനുഷ്യ വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് സംസ്ഥാന ദുരന്ത പ്രതികരണ നിധിയിൽ നിന്നും വനം വകുപ്പിന്റെ തനത് ഫണ്ടിൽ നിന്നുമായി ധനസഹായം അനുവദിക്കുന്നതിനുള്ള മാനദണ്ഡത്തിന്റെ കരട് 31/01/2025ന് നടന്ന സംസ്ഥാന ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റിയുടെ സ്റ്റേറ്റ് എക്സിക്യൂട്ടീവ് കമ്മിറ്റി അംഗീകരിക്കുകയുമുണ്ടായി.

സർക്കാർ ഈ വിഷയം വിശദമായി പരിശോധിച്ചു. മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം ഒരു സംസ്ഥാന സവിശേഷ ദുരന്തമായി പ്രഖ്യാപിച്ചിട്ടുള്ളതിനാൽ മനുഷ്യ വന്യജീവി സംഘർഷത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന നാശനഷ്ടങ്ങൾക്ക് സംസ്ഥാന ദുരന്ത പ്രതികരണ നിധിയിൽ നിന്നും വനം വകുപ്പിന്റെ തനത് ഫണ്ടിൽ നിന്നുമായി ധനസഹായം അനുവദിക്കുന്നതിനുള്ള മാനദണ്ഡങ്ങൾ രൂപീകരിച്ച് ഉത്തരവ് പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു. ഈ ഉത്തരവിന് പരാമർശം (1) ഉത്തരവ് തീയതി മുതൽ പ്രാബല്യം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ്. ഇംഗ്ലീഷിലും മലയാളത്തിലും ഉള്ള മാനദണ്ഡങ്ങൾ ഈ ഉത്തരവിനോടൊപ്പം അനുബന്ധമായി ചേർത്തിട്ടുണ്ട്.

(ഗവർണറുടെ ഉത്തരവിൻ പ്രകാരം)
ഡോ എ കൗശിഗൻ ഐഎഎസ്
സ്പെഷ്യൽ സെക്രട്ടറി

അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി, വനം വന്യജീവി വകുപ്പ്
അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി, ധനകാര്യ വകുപ്പ്
അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി, ജലവിഭവ വകുപ്പ്

അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി, ആരോഗ്യ കുടുംബക്ഷേമ വകുപ്പ്
അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി, ആഭ്യന്തര വകുപ്പ്
അഡീഷണൽ ചീഫ് സെക്രട്ടറി, പട്ടിക ജാതി പട്ടിക വർഗ്ഗ വികസന വകുപ്പ്
പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ്
പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, കൃഷി വകുപ്പ്
പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ്
പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, പൊതുമരാമത്ത് വകുപ്പ്
പ്രിൻസിപ്പൽ സെക്രട്ടറി, വൈദ്യുതി വകുപ്പ്
പ്രിൻസിപ്പൽ ചീഫ് കൺസർവേറ്റർ ഓഫ് ഫോറസ്റ്റ് & ഹെഡ് ഓഫ് ദി ഫോറസ്റ്റ് ഫോഴ്സ്
ചീഫ് വൈൽഡ് ലൈഫ് വാർഡൻ
അക്കൗണ്ടന്റ് ജനറൽ (ആഡിറ്റ്), (എ&ഇ) കേരള, തിരുവനന്തപുരം
കമ്മീഷണർ ലാൻഡ് റവന്യൂ, തിരുവനന്തപുരം
കമ്മീഷണർ, ദുരന്ത നിവാരണം
പ്രിൻസിപ്പൽ ഡയറക്ടർ, തദ്ദേശസ്വയംഭരണ വകുപ്പ്
ഡയറക്ടർ, കൃഷി വകുപ്പ്
എല്ലാ ജില്ലാ കളക്ടർമാർക്കും
മെമ്പർ സെക്രട്ടറി, സംസ്ഥാന ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റി
പൊതുജന സമ്പർക്ക വകുപ്പ് (Web and New Media)
സ്റ്റോക്ക് ഫയൽ/ഓഫീസ് കോപ്പി

ഉത്തരവിൻ പ്രകാരം

സെക്ഷൻ ഓഫീസർ

മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം – ദുരിതാശ്വാസ സഹായ മാനദണ്ഡങ്ങൾ

07/03/2024 തീയതിയിലെ സ.ഉ (കൈ) നം. 4/2024/ഡിഎംഡി സർക്കാർ ഉത്തരവിന് അനുസൃതമായി തയ്യാറാക്കിയത്)

1	2	3	4	5	6	7
ക്രമ നമ്പർ	ഇനം	ധനസഹായം വിതരണം ചെയ്യുന്ന വകുപ്പ്	സംസ്ഥാന ദുരന്ത പ്രതികരണ നിധി (SDRF) യിൽ നിന്നുമുള്ള ധനസഹായം	വനം-വന്യ ജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നുമുള്ള ധനസഹായം	ആകെ തുക	റിമാർക്സ്
1	ആശ്വാസ ധനസഹായം (Gratuitous Relief)					
എ	മരണപ്പെട്ടവരുടെ കുടുംബാംഗങ്ങൾക്കുള്ള ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	1 (ബി) യിൽ ഉൾപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ള വന്യജീവികൾ അല്ലാത്തവയ്ക്ക് എല്ലാം ബാധകം: ₹4,00,000 (നാല് ലക്ഷം)/-	₹6,00,000/- (ആറ് ലക്ഷം)	₹10,00,000/- (പത്ത് ലക്ഷം)	• മരണ കാരണമായ വന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം അനുവദിക്കുന്നതാണ്. • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും, മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ മരണപ്പെടുന്നവരുടെ കുടുംബങ്ങൾക്കും ഈ ദുരിതാശ്വാസ സഹായം നൽകും. • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമോ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി

						ബന്ധപ്പെട്ട ദുരിതാശ്വാസ/ മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടുമ്പോഴോ സംഭവിച്ച മരണമാണെന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. • അംഗീകൃത മെഡിക്കൽ പ്രാക്റ്റീഷണർ മരണകാരണം സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്.
ബി	മരണപ്പെട്ടവരുടെ കുടുംബാംഗങ്ങൾക്കുള്ള ദുരിതാശ്വാസ ധന സഹായം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	പാമ്പ്, തേനീച്ച, കടന്നൽ എന്നിവയുടെ ആക്രമണം മൂലമുള്ള മരണം: ₹ 4,00,000/- (നാല് ലക്ഷം0	ഇല്ല	₹4,00,000/- (നാല് ലക്ഷം)	• മരണ കാരണമായ വന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം നൽകുന്നതാണ് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും, മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ മരണപ്പെടുന്നവരുടെ കുടുംബങ്ങൾക്കും ഈ ദുരിതാശ്വാസ സഹായം നൽകും. • മനുഷ്യ-വന്യജീവി

						സംഘർഷം മൂലമോ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദുരിതാശ്വാസ/ മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടുമ്പോഴോ സംഭവിച്ച മരണമാണെന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. • അംഗീകൃത മെഡിക്കൽ പ്രാക്ടീഷണർ പാമ്പ്, തേനീച്ച, കടന്നൽ എന്നിവയുടെ ആക്രമണമാണ് മരണകാരണം എന്ന് സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്.
സി	40% മുതൽ 60% വരെയുള്ള അംഗവൈകല്യം - ഒരു കൈ/കാൽ കണ്ണ്/ കണ്ണുകൾ നഷ്ടപ്പെട്ടതിനുള്ള ദുരിതാശ്വാസ സഹായം (ആളൊന്നിന്)	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹74,000/- (എഴുപത്തിനാലായിരം)	₹1,26,000/- (ഒരു ലക്ഷത്തി ഇരുപത്തിയാറായിരം)	₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം)	• അംഗവൈകല്യത്തിന്റെ വ്യാപ്തി സംബന്ധിച്ച് സർക്കാർ ആശുപത്രിയിലെയോ ഡിസ്പെൻസറിയിലെയോ ഒരു ഡോക്ടറുടെ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തലിന് വിധേയമായി • അംഗവൈകല്യത്തിന് കാരണമായ വന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം നൽകുന്

							നതാണ് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ അംഗവൈകല്യം സംഭവിക്കുന്നവർക്കും ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ടായിരിക്കുന്നതാണ്. • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമോ , മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദുരിതാശ്വാസ/മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടുമ്പോഴോ ആണ് അംഗവൈകല്യം സംഭവിച്ചതെന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്
ഡി	60%ത്തിലധികം അംഗവൈകല്യം - ഒരു കൈ/കാൽ കണ്ണ്/കണ്ണുകൾ നഷ്ടപ്പെട്ടതിനുള്ള എക്സ്-ഗ്രേഷ്യ ധനസഹായം (ആളൊന്നിന്)	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹2,50,000/- (രണ്ട് ലക്ഷത്തി അൻപതിനായിരം)	0	₹2,50,000/- (രണ്ട് ലക്ഷത്തി അൻപതിനായിരം)		• അംഗവൈകല്യത്തിന്റെ വ്യാപ്തി സംബന്ധിച്ച് സർക്കാർ ആശുപത്രിയിലേയോ ഡിസ്പെൻസറിയിലെയോ ഒരു ഡോക്ടറുടെ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തലിന് വിധേയമായി • അംഗവൈകല്യത്തിന് കാരണമായ വ

						ന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം നൽകുന്നതാണ് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ അംഗവൈകല്യം സംഭവിക്കുന്നവർക്കും ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ടാകും • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമോ , മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദുരിതാശ്വാസ/മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടുമ്പോഴോ ആണ് അംഗവൈകല്യം സംഭവിച്ചതെന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്
ഇ	ഒരാഴ്ചയിൽ കൂടുതൽ ആശുപത്രിവാസ	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹16,000/- (പതിനാറായിരം)	പരമാവധി ₹84,000/- (	ഒരു വ്യക്തിക്ക് ₹16,000/- (പതിനാറായിരം)	• പരിക്കേൽക്കുന്ന വ്യക്തികളിൽ (പട്ടികവർഗ വിഭാഗങ്ങൾ ഒ

	ം വേണ്ടി വരുന്ന ഗുരുതരമായ പരിക്ക്			എൺപത്തിനാലായിരം)	മുതൽ ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപ വരെ	ഴികെ) 'ആയുഷ്മാൻ ഭാരത്' യോജനയ്ക്ക് കീഴിൽ ചികിത്സ ലഭിക്കുന്നവർക്ക് ഈ ഇനത്തിൽ ധനസഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ല. • പട്ടികവർഗ വിഭാഗത്തിൽ പ്പെട്ടവർക്ക് മെഡിക്കൽ സർട്ടിഫിക്കറ്റിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ചികിത്സയുടെ മുഴുവൻ ചെലവും നൽകും. പട്ടികവർഗ വിഭാഗത്തിൽ പ്പെട്ടവർ ക്ക് 1 ലക്ഷം രൂപ പരിധി ബാധകം അല്ല. • പരിക്കിന്റെ വ്യാപ്തി സംബന്ധിച്ച് സർക്കാർ ആശുപത്രിയിലെയോ ഡിസ്പെൻസറിയിലെയോ ഒരു ഡോക്ടറുടെ സർട്ടിഫിക്കേഷനു വിധേയമായി • ആശുപത്രി വാസത്തിന് കാരണമായ വന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം നൽകുന്നതാണ് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി

						സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ പരിക്കേറ്റതുമൂലം ആശുപത്രിവാസം വേണ്ടിവരുന്നവർക്കും ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ടാകും • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമോ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദുരിതാശ്വാസ/ മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടുമ്പോഴോ ആണ് ആശുപത്രിവാസത്തിന് കാരണമായ പരിക്ക് സംഭവിച്ചതെന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്. • പരിക്കേറ്റയാളെ ചികിത്സിച്ച ഡോക്ടർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിയ യഥാർത്ഥ ചികിത്സാ ചെലവാണ് (actuals) ധനസഹായമായി അനുവദിക്കുന്നത്. ഉദാഹരണത്തിന്, ആശുപത്രി വാസം ഒരാഴ്ചയിൽ കൂടുതലാണെങ്കിൽ, പരിക്കേറ്റ വ്യക്തിക്ക്

						16,000 രൂപ SDRF-ൽ നിന്ന് ലഭിക്കും. കൂടാതെ, ചികിത്സയുടെ ചെലവ് ₹1,00,000/- ആണെങ്കിൽ ബാക്കി ₹84,000/ - വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് നൽകണം.
എഫ്	ഒരാഴ്ചയിൽ കുറഞ്ഞ ആശുപത്രിവാസം വേണ്ടി വരുന്ന ഗുരുതരമായ പരിക്ക്	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹5,400/- (അയ്യായിരത്തി നാന്നൂറ്)	പരമാവധി ₹94,600/- (തൊണ്ണൂറ്റിനാലായിരത്തി അറുന്നൂറ്)	ഒരു വ്യക്തിക്ക് ₹5,400/- (അയ്യായിരത്തി നാനൂറ്) മുതൽ 1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപ വരെ	• പരിക്കേൽക്കുന്ന വ്യക്തികളിൽ (പട്ടികവർഗ വിഭാഗങ്ങൾ ഒഴികെ) 'ആയുഷ്മാൻ ഭാരത്' യോജനയ്ക്ക് കീഴിൽ ചികിത്സ ലഭിക്കുന്നവർക്ക് ഈ ഇനത്തിൽ ധനസഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ടായിരിക്കുന്നതല്ല. • പട്ടികവർഗ വിഭാഗത്തിൽപ്പെട്ടവർക്ക് മെഡിക്കൽ സർട്ടിഫിക്കറ്റിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ചികിത്സയുടെ മുഴുവൻ ചെലവും നൽകും. പട്ടികവർഗ വിഭാഗത്തിൽ പ്പെട്ടവർ ക്ക് 1 ലക്ഷം രൂപ പരിധി ബാധകം അല്ല. • പരിക്കിന്റെ വ്യാപ്തി സംബന്ധിച്ച് സർക്കാർ ആശുപത്രിയിലേയോ ഡിസ്പെൻസറിയിലെയോ ഒരു ഡോക്ടറുടെ സർട്ടിഫിക്കേഷനു വിധേ

							യമായി • ആശുപത്രി വാസത്തിന് കാരണമായ വന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം നൽകുന്നതാണ് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ പരിക്കേറ്റുമൂലം ആശുപത്രിവാസം വേണ്ടിവരുന്നവർക്കും ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ടാകും • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമോ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ദുരിതാശ്വാസ/ മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടുമ്പോഴോ ആണ് ആശുപത്രിവാസത്തിന് കാരണമായ പരിക്ക് സംഭവിച്ചതെന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ

						സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട് • പരിക്കേറ്റയാളെ ചികിത്സിച്ച ഡോക്ടർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിയ യഥാർത്ഥ ചികിത്സാ ചെലവാണ് (actuals) ധനസഹായമായി അനുവദിക്കുന്നത്. ഉദാഹരണത്തിന്, ആശുപത്രി വാസം ഒരാഴ്ചയിൽ കുറവാണെങ്കിൽ, പരിക്കേറ്റ വ്യക്തിക്ക് ₹5,400/- (ആയ്യായിരത്തി നാനൂറ്) SDRF-ൽ നിന്ന് ലഭിക്കും. കൂടാതെ, ചികിത്സയുടെ ചെലവ് ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആണെങ്കിൽ ബാക്കി ₹94,600/- (തൊണ്ണൂറ്റിനാലായിരത്തി അറുന്നൂറ്) വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് അനുവദിക്കുന്നതാണ്.
ജി	വീടുകൾ പൂർണ്ണമായോ ഭാഗികമായോ തകർന്ന കുടുംബങ്ങൾക്കുള്ള വസ്ത്രങ്ങൾ	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹2,500/- (രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്)	0	₹2,500/- (രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്)	• വസ്ത്രങ്ങൾ നഷ്ടപ്പെട്ട ഓരോ കുടുംബത്തിനുമാണ് തുക അനുവദിക്കുന്നത് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമുണ്ടായ നഷ്ടമായി ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്.

എച്ച്	വീടുകൾ പൂർണ്ണമായോ ഭാഗികമായോ തകർന്ന കുടുംബങ്ങൾക്കുള്ള വീട്ടുപകരണങ്ങൾ	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹2,500/- (രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്)	0	₹2,500/- (രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്)	• വീട്ടുപകരണങ്ങൾ നഷ്ടപ്പെട്ട ഓരോ കുടുംബത്തിനുമാണ് തുക അനുവദിക്കുന്നത് • മനുഷ്യ വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലമുണ്ടായ നഷ്ടമായി ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതുണ്ട്.
ഐ	ഉപജീവനമാർഗ്ഗം ഗം സാരമായി ബാധിക്കപ്പെട്ട കുടുംബങ്ങൾക്കുള്ള ആശ്വാസ ധനസഹായം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	ഉപജീവനമാർഗ്ഗം സാരമായി ബാധിക്കപ്പെട്ട കുടുംബങ്ങളിലെ രണ്ട് മുതിർന്ന അംഗങ്ങൾക്ക് MNREGS പദ്ധതിയുടെ യഥാർത്ഥ പ്രതിദിനവേതന നിരക്ക് അല്ലെങ്കിൽ എല്ലാ സംസ്ഥാനങ്ങളുടെയും ശരാശരി പ്രതിദിന വേതനനിരക്ക്, ഇതിൽ ഏതാണോ കുറവ്, അതനുസരിച്ച് പ്രതിദിനം ആശ്വാസധനസഹായം നൽകുന്നതാണ്. ശരാശരി പ്രതിദിന വേതനനിരക്ക് കണക്കാക്കുന്നതിന് കേന്ദ്ര ഗ്രാമവികസന മന്ത്രാല	0	ഉപജീവനമാർഗ്ഗം സാരമായി ബാധിക്കപ്പെട്ട കുടുംബങ്ങളിലെ രണ്ട് മുതിർന്ന അംഗങ്ങൾക്ക് MNREGS പദ്ധതിയുടെ യഥാർത്ഥ പ്രതിദിനവേതന നിരക്ക് അല്ലെങ്കിൽ എല്ലാ സംസ്ഥാനങ്ങളുടെയും ശരാശരി പ്രതിദിന വേതനനിരക്ക്, ഇതിൽ ഏതാണോ കുറവ്, അതനുസരിച്ച് പ്രതിദിനം ആശ്വാസധനസഹായം നൽകുന്നതാണ്. ശരാശരി പ്രതിദിന വേതനനിരക്ക് കണക്കാക്കുന്നതിന് കേന്ദ്ര ഗ്രാമവികസന മന്ത്രാലയം കാലാകാലങ്ങളിൽ	• ഓരോ മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ കേസും അടിസ്ഥാനമാക്കി, സംഘർഷം ബാധിച്ച തദ്ദേശസ്വയംഭരണ വാർഡുകളുടെ പട്ടിക, അവിടങ്ങളിൽ ഉപജീവനമാർഗ്ഗങ്ങൾ ബാധിക്കപ്പെട്ട നിർദ്ദിഷ്ട തീയതികൾ കൂടി ഉൾപ്പെടുത്തി ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റി വിജ്ഞാപനം പുറപ്പെടുവിക്കേണ്ടതാണ് • ഈ വിജ്ഞാപനത്തിനായി, ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റിയ്ക്ക് ബന്ധപ്പെട്ട സെക്ഷൻ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ, വില്ലേജ് ഓഫീസർ, തദ്ദേശസ്വയംഭരണ സ്ഥാപന സെക്രട്ടറി എന്നിവരുടെ സംയുക്ത ശിപാർശ തേടാവുന്നതാണ്.

			യം കാലാകാലങ്ങളിൽ പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന വിജ്ഞാപനം ആധാരമാക്കേണ്ടതാണ്. ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം DBT ആയോ പണമായോ (സാഹചര്യമനുസരിച്ച്) വിതരണം ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരിന് സാധനങ്ങളായോ സേവനങ്ങളായോ സഹായം അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്.		പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന വിജ്ഞാപനം ആധാരമാക്കേണ്ടതാണ്. ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം DBT ആയോ പണമായോ (സാഹചര്യമനുസരിച്ച്) വിതരണം ചെയ്യണം. അല്ലെങ്കിൽ സംസ്ഥാന സർക്കാരിന് സാധനങ്ങളായോ സേവനങ്ങളായോ സഹായം അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്.	• വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ശിപാർശയുടെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ, ഭീഷണി സൃഷ്ടിക്കുന്ന വന്യമൃഗങ്ങളുടെ സാന്നിധ്യം മൂലം, ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റിയോ, അതോറിറ്റിക്ക് വേണ്ടി ചുമതലപ്പെടുത്തുന്ന ഉദ്യോഗസ്ഥനോ പുറപ്പെടുവിച്ച, 'വീട് വിട്ട് വെളിയിൽ ഇറങ്ങരുത്/തൊഴിലിന് പോകരുത്/സഞ്ചാരം പരിമിതപ്പെടുത്തുന്നു', എന്നീ നിയന്ത്രണങ്ങൾ ഉൾപ്പെടുന്ന ഉത്തരവുകൾ മൂലം തൊഴിൽ നഷ്ടപ്പെട്ട കുടുംബങ്ങൾക്ക് മാത്രമായി ഈ ദുരിതാശ്വാസ സഹായം പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.
2	**തിരച്ചിലും രക്ഷാപ്രവർത്തനങ്ങളും**					
എ	തിരച്ചിൽ, രക്ഷാപ്രവർത്തനം, ദുരന്തം ബാധിക്കപ്പെട്ട/ബാധിക്കാൻ സാധ്യതയുള്ള ആളുകളെ ഒഴിപ്പിക്കൽ എന്നിവയുടെ ചെലവ്	ലാൻഡ് റവന്യൂ	യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെലവായ തുക	0	യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെലവായ തുക	• ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റി ചെയർപേഴ്സൺന്റെയോ അദ്ദേഹം നിയോഗിച്ച പ്രതിനിധിയുടെയോ മൂല്യനിർണ്ണയത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ. • ഈ ഇനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ചിലവുകൾ അനുവദിക്കുന്നതിൽ ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റിയ്ക്ക് 2005 ലെ ദുരന്തനി

						വാരണ ആക്റ്റിലെ സെക്ഷൻ 50 ന്റെ പരിരക്ഷ ഉപയോഗപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്.
ബി	മൃഗങ്ങളെ തിരയുന്നതിനും രക്ഷപ്പെടുത്തുന്നതിനുമുള്ള ചെലവ് (വാഹനങ്ങൾ, ഡ്രോണുകൾ മുതലായവ വാടകയ്ക്ക് എടുക്കുക, മൃഗങ്ങളെ പാർപ്പിക്കുന്നതിനുള്ള സ്ഥലം വാടകയ്ക്ക് എടുക്കുക, മയക്കാനുള്ള മരുന്നുകൾ അടിയന്തരമായി വാങ്ങുക, റാപ്പിഡ് റെസ്പോൺസ് ടീമുകൾ, ഫോറസ്റ്റ് വെറ്ററിനറി ഡോക്ടർമാർ, സപ്പോർട്ട് സ്റ്റാഫ് എന്നിവരുടെ താമസത്തിനായി സ്ഥലം വാടകയ്ക്ക് എടുക്കുക തുടങ്ങിയവ)	വനം വകുപ്പ്	യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെലവായ തുക	0	യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെലവായ തുക	• ബന്ധപ്പെട്ട ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തി സമർപ്പിക്കുന്ന റീഇംബേഴ്സ്മെന്റ് ക്ലെയിമിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഓരോ കേസിന്റെയും ആവശ്യകത ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റി വിലയിരുത്തുകയും അംഗീകരിക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടതുണ്ട്. • അടിയന്തര സാഹചര്യങ്ങളിൽ ആവശ്യമായി വരുന്നപക്ഷം ഡിഡിഎംഎ ചെയർപേഴ്സണ് ബന്ധപ്പെട്ട ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർക്ക് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപ വരെ മുൻകൂറായി അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്. അനുവദിച്ച തുകയുടെ 80% ചെലവഴിച്ച്, വിനിയോഗ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് ലഭ്യമാക്കിയതിനുശേഷം മാത്രമേ അധിക തുക അനുവദിക്കുവാൻ പാടുള്ളൂ.

						• ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റി അംഗീകരിച്ച തുക വിനിയോഗത്തിനായി ബന്ധപ്പെട്ട ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർക്ക് അനുവദിച്ച് കൊടുക്കാവുന്നതും ഡി.എ.ഫ്.ഒയിൽ നിന്ന് വിനിയോഗ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് തേടേണ്ടതുമാണ്. • ഈ ഇനവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട ചെലവുകൾ അനുവദിക്കുന്നതിന് ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റിയ്ക്ക് 2005 ലെ ദുരന്തനിവാരണ ആക്ടിലെ സെക്ഷൻ 50 ന്റെ പരിരക്ഷ പ്രയോജനപ്പെടുത്താവുന്നതാണ്.
സി	ദുരിതബാധിതർക്കും ഒഴിപ്പിക്കപ്പെട്ടവർക്കും ദുരിതാശ്വാസ ക്യാമ്പുകളിൽ കഴിയുന്നവർക്കും താൽക്കാലിക താമസം, ഭക്ഷണം, വസ്ത്രം, വൈദ്യസഹായം മുതലായവയ്ക്കുള്ള ധനസഹായം	തദ്ദേശസ്വയം ഭരണ വകുപ്പും ലാൻഡ് റവന്യൂ വകുപ്പും സംയുക്തമായി	SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ച്	0	SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ച്	• ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റിയുടെ വിലയിരുത്തലിന് അനുസരിച്ച് പരമാവധി 30 ദിവസത്തേക്ക് അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്. ക്യാമ്പുകളുടെ എണ്ണം, അവയുടെ ദൈർഘ്യം, താമസക്കാരുടെ എണ്ണം എന്നിവ DDMA വ്യക്തമാക്കണം. • ക്യാമ്പുകളിലെ ആരോഗ്യ പരിചരണം ദേശീയ ഗ്രാമീണാര

						ോഗ്യ ദൗത്യത്തിൽ നിന്ന് (NRHM) ലഭ്യമാക്കാവുന്നതാണ്..
ഡി	വനത്തിനുള്ളിലെ വാട്ടർ ഹോൾ/ വെള്ളക്കുഴികളിൽ വെള്ളം നിറയ്ക്കൽ	വനം വകുപ്പ്	യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെലവായ തുക	0	യഥാർത്ഥത്തിൽ ചെലവായ തുക	• ബന്ധപ്പെട്ട ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ /വൈൽഡ് ലൈഫ് വാർഡൻ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തി സമർപ്പിക്കുന്ന റീ ഇംബേഴ്സ്മെന്റ് ക്ലെയിമിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഓരോ കേസിന്റെയും ആവശ്യകത ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റി വിലയിരുത്തുകയും അംഗീകരിക്കുകയും ചെയ്യേണ്ടതുണ്ട് • ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ , പഞ്ചായത്ത് സെക്രട്ടറി, വില്ലേജ് ഓഫീസർ എന്നിവർ സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തിയ ടീപ്പ് ഷീറ്റ് സഹിതമാണ് റീഇംബേഴ്സ്മെന്റ് ക്ലെയിമിനുള്ള അപേക്ഷ സമർപ്പിക്കേണ്ടത്. • അടിയന്തര സാഹചര്യങ്ങളിൽ ആവശ്യമായി വരുന്നപക്ഷം ഡിഡിഎംഎ ചെയർപേഴ്സണ് ബന്ധപ്പെട്ട ഡിവിഷണൽ ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർക്ക് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപ വ

						രെ മുൻകൂറായി അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്. അനുവദിച്ച തുകയുടെ 80% ചെലവഴിച്ച്, വിനിയോഗ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് ലഭ്യമാക്കിയതിനുശേഷം മാത്രമേ അധിക തുക അനുവദിക്കുവാൻ പാടുള്ളൂ.
3	**ബാധിതമായ പ്രദേശങ്ങളുടെ വൃത്തിയാക്കൽ**					
എ	മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലം മരണപ്പെട്ടവരുടെ അന്ത്യകർമ്മത്തിനായി അവരുടെ കുടുംബത്തിന് നൽകുന്ന എക്സ്-ഗ്രേഷ്യ ധനസഹായം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹10,000/- (പതിനായിരം)	0	₹10,000/- (പതിനായിരം)	• മരണ കാരണമായ വന്യജീവി ആക്രമണം നടന്നത് വനത്തിനുള്ളിൽ വച്ചാണോ വനത്തിന് പുറത്തുവച്ചാണോ എന്നത് കണക്കിലെടുക്കാതെ ദുരിതാശ്വാസ ധനസഹായം നൽകുന്നതാണ് • മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷവുമായി ബന്ധപ്പെട്ട് ദുരിതാശ്വാസ പ്രവർത്തനങ്ങളിലും, മുന്നൊരുക്ക പ്രവർത്തനങ്ങളിലും ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന സാഹചര്യത്തിൽ മരണപ്പെടുന്നവരുടെ കുടുംബങ്ങൾക്കും ഈ ദുരിതാശ്വാസ സഹായം നൽകും. • മരണകാരണം മനുഷ്യ-വന്യജീവി ആക്രമണത്തിലാണോ (HWC) എന്നത് ബന്ധപ്പെട്ട റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസർ സ

						ർട്ടിഫൈ ചെയ്യണം.
ബി	ക്ഷുദ്രജീവികളായി വിജ്ഞാപനം ചെയ്തിട്ടുള്ള വന്യമൃഗങ്ങളെ കൊല്ലുകയും കുഴിച്ചുമൂടുകയും ചെയ്യുന്നതിന്	തദ്ദേശസ്വയം ഭരണ വകുപ്പ്	ഒരു തദ്ദേശസ്ഥാപനത്തിന് ഒരു സാമ്പത്തികവർഷം പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) വരെ	0	ഒരു തദ്ദേശസ്ഥാപനത്തിന് ഒരു സാമ്പത്തികവർഷം പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)വരെ	• ജനവാസമേഖലകളിൽ മനുഷ്യ ജീവനും സ്വത്തിനും കൃഷിക്കും ഭീഷണിയാകുന്നതും വനം-വന്യജീവി വകുപ്പ് ക്ഷുദ്രജീവി എന്ന് വിജ്ഞാപനം ചെയ്തിട്ടുള്ളതുമായ കാട്ടുപന്നി ഉൾപ്പെടെയുള്ള വന്യജീവികളെ കൊല്ലുന്നത് തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങൾ നിയോഗിക്കുന്ന അംഗീകൃത വേട്ടക്കാർ ആണ്. • ഇങ്ങനെ നിയോഗിക്കുന്ന വേട്ടക്കാർക്ക് നൽകേണ്ട ഓണറേറിയവും കൊല്ലപ്പെട്ട മൃഗങ്ങളെ മറവു ചെയ്യുന്നതിനുള്ള ചെലവുകളും ഈ ഇനത്തിൽ നിന്ന് കണ്ടെത്താം. • ഒരു തദ്ദേശ സ്വയം ഭരണ സ്ഥാപനത്തിന് ഒരു സാമ്പത്തിക വർഷം പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപ വരെയുള്ള യഥാർത്ഥ ചെലവുകൾ ജില്ലാ ദുരന്ത നിവാരണ അതോറിറ്റികൾക്ക് അനുവദിച്ച് നൽകാവുന്നതാണ് • കൊല്ലുന്ന ഓരോ മൃ

						ഗത്തിനും ഷൂട്ടർമാർക്ക് നൽകേണ്ട ഓണറേറിയം ₹1500/- (ആയിരത്തിയഞ്ഞൂറ് രൂപ) ആയിരിക്കും. ചത്ത മൃഗങ്ങളെ സംസ്കരിക്കുന്നതിന് മൃഗമൊന്നിന് ₹2000/- എന്ന നിരക്കിൽ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ് • ഈ ഇനത്തിൽ ചെലവഴിച്ച തുക സംബന്ധിച്ച് ബന്ധപ്പെട്ട പഞ്ചായത്ത് സെക്രട്ടറി സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്
4	**കൃഷി**					
(i)	കർഷകർക്കുള്ള ധനസഹായം (2 ഹെക്ടർ വരെ)					
എ	മഴയെ ആശ്രയിച്ചുള്ള കാർഷിക വിളകൾ, തോട്ട വിളകൾ, വാർഷിക തോട്ട വിളകൾ എന്നിവയ്ക്ക്	കൃഷി വകുപ്പ്	മഴവെള്ളം ലഭിക്കുന്ന പ്രദേശങ്ങളിൽ, വിത്ത് പാകിയ പ്രദേശങ്ങളിൽ മാത്രം ഹെക്ടറിന് ₹8,500/- (എണ്ണായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്) എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)	• കൃഷി വകുപ്പ്, എയിംസ് പോർട്ടലിൽ നൽകുന്ന, പ്രകൃതി ദുരന്ത വിളനാശ നിരക്കുകൾ അനുസരിച്ചുള്ള നഷ്ടം കണക്കാക്കും. • SDRF വിഹിതം SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ചും ബാക്കി തുക വനം വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നും നൽകേണ്ടതാണ്. • SDRF വിഹിതവും ശേഷിക്കുന്ന തുകയ്ക്ക് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ വിഹിതവും എന്ന ഫോർമുല

						അനുസരിച്ച് ധനസഹായം ഒരു കർഷകന് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.
ബി	ജലസേചനത്തെ ആശ്രയിച്ചുള്ള കാർഷിക വിളകൾ, തോട്ട വിളകൾ, വാർഷിക തോട്ട വിളകൾ എന്നിവയ്ക്ക്	കൃഷി വകുപ്പ്	• ജലസേചന മേഖലകളിൽ വിത്ത് പാകിയ പ്രദേശങ്ങളിൽ മാത്രം ഹെക്ടറിന് ₹ 17,000/- (പതിനേഴായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ • ഒരു കർഷകന് കുറഞ്ഞത് ₹1000/- (ആയിരം) സഹായം അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)	• കൃഷി വകുപ്പ് എയിംസ് പോർട്ടലിൽ നൽകുന്ന പ്രകൃതി ദുരന്ത വിളനാശ നിരക്കുകൾ അനുസരിച്ചുള്ള നഷ്ടം കണക്കാക്കും. • SDRF വിഹിതം SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ചും ബാക്കി തുക വനം വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നും നൽകേണ്ടതാണ്. • SDRF വിഹിതവും ശേഷിക്കുന്ന തുകയ്ക്ക് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ വിഹിതവും എന്ന ഫോർമുല അനുസരിച്ച് ധനസഹായം ഒരു കർഷകന് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.
സി	നിത്യഹരിത വിളകൾ	കൃഷി വകുപ്പ്	• ഹെക്ടറിന് ₹ 22,500/	പരമാവധി ₹1,00,00	പരമാവധി ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം)	• കൃഷി വകുപ്പ് എയിംസ് പോർട്ടലിൽ നൽകുന്ന പ്രകൃതി ദുര

			- (ഇരുപത്തിരണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്0 എന്ന നിരക്കിൽ • നിത്യഹരിത വിളകൾക്ക് നഷ്ടം ഉണ്ടായാൽ കർഷകന് നൽകേണ്ട കുറഞ്ഞ ധനസഹായം ₹2000/- (രണ്ടായിരം) രൂപയാണ്	0 (ഒരു ലക്ഷം)		ന്ത വിളനാശ നിരക്കുകൾ അനുസരിച്ചുള്ള നഷ്ടം കണക്കാക്കും. • SDRF വിഹിതം SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ചും ബാക്കി തുക വനം വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നും നൽകേണ്ടതാണ് • SDRF വിഹിതവും ശേഷിക്കുന്ന തുകയ്ക്ക് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ വിഹിതവും എന്ന ഫോർമുല അനുസരിച്ച് ധനസഹായം ഒരു കർഷകന് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.
ഡി	പട്ടുനൂൽകൃഷി (എറി, മൾബറി, ടസ്സർ)	കൃഷി വകുപ്പ്	₹6,000 (ആറായിരം) / ഹെക്ടർ എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)	• കൃഷി വകുപ്പിന്റെ എയിംസ് പോർട്ടലിൽ നൽകുന്ന പ്രകൃതി ദുരന്ത വിളനാശ നിരക്കുകൾ അനുസരിച്ചുള്ള നഷ്ടം കൃഷി വകുപ്പ് കണക്കാക്കും. • SDRF വിഹിതം SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ചും ബാക്കി തുക വനം വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്

						നും നൽകേണ്ടതാണ്. • SDRF വിഹിതവും ശേഷിക്കുന്ന തുകയ്ക്ക് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ വിഹിതവും എന്ന ഫോർമുല അനുസരിച്ച് ധനസഹായം ഒരു കർഷകന് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു.
ഇ	പട്ടുനൂൽകൃഷി (Muga)	കൃഷി വകുപ്പ്	₹7,500 (ഏഴായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്) / ഹെക്ടർ എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം)	പരമാവധി ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം)	• കൃഷി വകുപ്പിന്റെ എയിംസ് പോർട്ടലിൽ നൽകുന്ന പ്രകൃതി ദുരന്ത വിളനാശ നിരക്കുകൾ അനുസരിച്ചുള്ള നഷ്ടം കൃഷി വകുപ്പ് കണക്കാക്കും. • SDRF വിഹിതം SDRF മാനദണ്ഡങ്ങൾ അനുസരിച്ചും ബാക്കി തുക വനം വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നും നൽകേണ്ടതാണ്. • SDRF വിഹിതവും ശേഷിക്കുന്ന തുകയ്ക്ക് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ വിഹിതവും എന്ന ഫോർമുല അനുസരിച്ച് ധനസഹായം ഒരു കർഷകന് പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമി

						തപ്പെട്ടുത്തിയിരിക്കുന്നു.
5	**മൃഗസംരക്ഷണം - ചെറുകിട, നാമമാത്ര കർഷകർക്കുള്ള സഹായം**					
i	പാൽ ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്ന വലിയ മൃഗങ്ങളായ എരുമ/പശു എന്നിവയുടെ നഷ്ടം	മൃഗ സംരക്ഷണ വകുപ്പ്	ഒരു മൃഗത്തിന് ₹37,500/- (മുപ്പത്തിയേഴായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്0 എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000/ (ഒരു ലക്ഷം) കുടുംബത്തിന്	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് കണക്കാക്കുന്നത് പ്രകാരം ഒരു മൃഗത്തിന് ₹37,500/- (മുപ്പത്തിയേഴായത്തി അഞ്ഞൂറ്0 രൂപയും, ₹1,12,500/- (ഒരു ലക്ഷത്തി പന്ത്രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്) രൂപയും ഇടയിൽ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്.	• മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടത് വന്യജീവി ആക്രമണം മൂലമാണോ എന്ന് മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് പരിശോധിച്ച് ഉറപ്പുവരുത്തേണ്ടതും ദുരിതാശ്വാസ സഹായത്തിനായി ക്ലെയിം ഉന്നയിക്കുന്ന ഓരോ കേസിലും ആക്രമണ തീയതി, സമയം , കൊല്ലപ്പെട്ട മൃഗങ്ങളുടെ എണ്ണം, തരം, ആക്രമിച്ച മൃഗത്തിന്റെ തരം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച രേഖകൾ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതുമാണ്. • ഒരു വീട്ടിലെ പരമാവധി 3 മൃഗങ്ങൾക്ക് വരെ SDRF വിഹിതം അനുവദിക്കാം • ഒരു മൃഗം കൊല്ലപ്പെട്ടത് മൂലമുള്ള നഷ്ടം ₹50,000/- (അൻപതിനായിരം) ആണെങ്കിൽ, ₹37,500/- (മുപ്പത്തിയേഴായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്) SDRFൽ നിന്നും ₹12,500/- (പന്ത്രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്) വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ട്സിൽ നിന്നും അനുവദി

						ക്കാം. • ഒരു വീട്ടിലെ മൂന്നിൽ കൂടുതൽ മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടുകയാണെങ്കിൽ ആ കുടുംബത്തിന് നൽകേണ്ട മൊത്തം ആശ്വാസ ധനസഹയം ₹37,500/- x 3 = ₹ 1,12,500/- (ഒരു ലക്ഷത്തി പന്ത്രണ്ടായിരത്തി അഞ്ഞൂറ്0 രൂപയായി പരിമിതപ്പെടുത്തും (ഇത് പൂർണ്ണമായും SDRFൽ നിന്നും അനുവദിക്കാം)
ii	പാൽ ഉല്പാദിപ്പിക്കുന്ന ചെറിയ മൃഗങ്ങൾ ആയ ചെമ്മരിയാട്, ആട് /പന്നി എന്നിവയുടെ നഷ്ടം	മൃഗ സംരക്ഷണ വകുപ്പ്	ഒരു മൃഗത്തിന് ₹4,000 (നാലായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം)/ കുടുംബത്തിന്	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് കണക്കാക്കുന്നത് പ്രകാരം ഒരു മൃഗത്തിന് ₹4000/- (നാലായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ ഒരു കുടുംബത്തിന് ₹4,000/- (നാലായിരം) രൂപയ്ക്കും, ₹1,20,000/- 9ഒരു ലക്ഷത്തി ഇരുപതിനായിരം) രൂപയ്ക്കും ഇടയിൽ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്.	• മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടത് വന്യജീവി ആക്രമണം മൂലമാണോ എന്ന് മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് പരിശോധിച്ച് ഉറപ്പുവരുത്തേണ്ടതും ദുരിതാശ്വാസ സഹായത്തിനായി ക്ലെയിം ഉന്നയിക്കുന്ന ഓരോ കേസിലും ആക്രമണ തീയതി, സമയം, കൊല്ലപ്പെട്ട മൃഗങ്ങളുടെ എണ്ണം, തരം, ആക്രമിച്ച മൃഗത്തിന്റെ തരം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച രേഖകൾ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതുമാണ് • ഒരു വീട്ടിലെ പരമാവധി 30 മൃഗങ്ങൾക്ക് വരെ SDRF വിഹിതം നൽകാവുന്ന

						താണ്. • ഒരു മൃഗം കൊല്ലപ്പെട്ടത് മൂലമുള്ള നഷ്ടം 50,000 (അൻപതിനായിരം) രൂപ ആണെങ്കിൽ, SDRF-ൽ നിന്ന് ₹4000/- (നാലായിരം) രൂപയും, വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് ₹46,000/- (നാൽപപത്തിയാറായിരം) രൂപയും അനുവദിക്കാം. • ഒരു വീട്ടിൽ വളർത്തുന്ന 30-ൽ കൂടുതൽ മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടാൽ, ആ കുടുംബത്തിന് നൽകേണ്ട മൊത്തം ആശ്വാസ ധനസഹായം ₹4000 x 30 = ₹1,20,000/- (ഒരു ലക്ഷത്തി ഇരുപതിനായിരം) രൂപയായി പരിമിതപ്പെടുത്തും (ഇത് പൂർണ്ണമായും SDRF-ൽ നിന്ന് അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്)
iii	ഒട്ടകം/കുതിര/കാള മുതലായവയുടെ നഷ്ടം (ഭാരം ചുമക്കുന്ന വലിയ മൃഗങ്ങൾ)	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ്	ഒരു മൃഗത്തിന് ₹32,000 (മുപ്പത്തിരണ്ടായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000/ (ഒരു ലക്ഷം) കുടുംബത്തിന്	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് കണക്കാക്കുന്നത് പ്രകാരം ഒരു മൃഗത്തിന് ₹32,000/- (മുപ്പത്തിരണ്ടായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ ഒരു കുടുംബ	• മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടത് വന്യജീവി ആക്രമണം മൂലമാണോ എന്ന് മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് പരിശോധിച്ച് ഉറപ്പവരുത്തേണ്ടതും ദുരിതാശ്വാസ സഹായത്തിനായി ക്ലെയിം ഉ

					ത്തിന് 32,000/ (മുപ്പത്തിരണ്ടായിരം)- രൂപയ്ക്കും, ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപയ്ക്കും ഇടയിൽ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്	ന്നയിക്കുന്ന ഓരോ കേസിലും ആക്രമണ തീയതി, സമയം, കൊല്ലപ്പെട്ട മൃഗങ്ങളുടെ എണ്ണം, ആക്രമിച്ച മൃഗത്തിന്റെ തരം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച രേഖകൾ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതുമാണ് • ഒരു കുടുംബത്തിന് പരമാവധി 3 മൃഗങ്ങൾക്ക് വരെ SDRF തുക നൽകാവുന്നതാണ് • ഒരു മൃഗം കൊല്ലപ്പെട്ടത് മൂലമുള്ള നഷ്ടം ₹50,000/-(അൻപതിനായിരം) ആണെങ്കിൽ, ₹32,000/- (മുപ്പത്തിരണ്ടായിരം) എസ്ഡിആർഎഫിൽ നിന്നും, ബാക്കി ₹18,000/- (പതിനെണ്ണായിരം) വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്നും അനുവദിക്കാം. • ഒരു വീട്ടിലെ മൂന്നിൽ കൂടുതൽ മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടാൽ, കുടുംബത്തിന് നൽകേണ്ട ആകെ ആശ്വാസ ധനസഹായം ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമിതപ്പെടുത്തും, ഇതിന്റെ ബുക്കിംഗ് ഇപ്രകാരമായിരിക്കും:

						SDRF-ൽ നിന്ന് ₹96,000/- (തൊണ്ണൂറ്റാറായിരം) (₹32,000/- x 3), വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് ₹4,000/-.(നാലായിരം)
IV	കന്നുകുട്ടി/കഴുത/പോണി/കോവർകഴുത എന്നിവ നഷ്ടപ്പെട്ടാൽ (ഭാരം ചുമക്കുന്ന ചെറിയ മൃഗങ്ങൾ)	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ്	ഒരു മൃഗത്തിന് ₹20,000/- (ഇരുപതിനായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ	പരമാവധി ₹1,00,000/കുടുംബത്തിന്	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് കണക്കാക്കുന്നത് പ്രകാരം ഒരു മൃഗത്തിന് ₹20,000/- (ഇരുപതിനായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ ഒരു കുടുംബത്തിന് ₹20,000/- (ഇരുപതിനായിരം) രൂപയും, ₹1,20,000/- (ഒരു ലക്ഷത്തി ഇരുപതിനായിരം) രൂപയും ഇടയിൽ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്	• മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടത് വന്യജീവി ആക്രമണം മൂലമാണോ എന്ന് മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് പരിശോധിച്ച് ഉറപ്പുവരുത്തേണ്ടതും ദുരിതാശ്വാസ സഹായത്തിനായി ക്ലെയിം ഉന്നയിക്കുന്ന ഓരോ കേസിലും ആക്രമണ തീയതി, സമയം, കൊല്ലപ്പെട്ട മൃഗങ്ങളുടെ എണ്ണം, ആക്രമിച്ച മൃഗത്തിന്റെ തരം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച രേഖകൾ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതുമാണ് • ഒരു കുടുംബത്തിലെ 6 മൃഗങ്ങൾക്ക് വരെ SDRF തുക നൽകാവുന്നതാണ്. • ഒരു മൃഗം കൊല്ലപ്പെട്ടത് മൂലമുള്ള നഷ്ടം ₹50,000/- (അൻപതിനായിരം) ആണെങ്കിൽ, ₹20,000/- (ഇരുപതിനായിരം) എസ്ഡിആർഎഫിൽ നിന്നും ₹

						30,000/- (മുപ്പതിനായിരം) വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്നും അനുവദിക്കാം. • ഒരു വീട്ടിലെ 6-ൽ കൂടുതൽ മൃഗങ്ങൾ കൊല്ലപ്പെട്ടാൽ, കുടുംബത്തിന് നൽകേണ്ട മൊത്തം ആശ്വാസ ധനസഹായം ₹20,000/- x 6 = ₹1,20,000/- (ഒരു ലക്ഷത്തി ഇരുപതിനായിരം) രൂപയായി പരിമിതപ്പെടുത്തിയിട്ടുള്ളതാണ് (ഇത് പൂർണ്ണമായും SDRF-ൽ നിന്ന് അനുവദിക്കാം).
V	കോഴി/താറാവ് വളർത്തൽ	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ്	കോഴി/താറാവ് ഒന്നിന് ₹100/- എന്ന നിരക്കിൽ ഗുണഭോക്തൃ കുടുംബത്തിന് പരമാവധി ₹10,000 (പതിനായിരം) രൂപ സഹായത്തിന് അർഹതയുണ്ട്.	പരമാവധി ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം)	മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് കണക്കാക്കുന്നത് പ്രകാരം ഒരു പക്ഷിയ്ക്ക് ₹100/- എന്ന നിരക്കിൽ ഒരു ഗുണഭോക്തൃ കുടുംബത്തിന് ₹100/- രൂപയ്ക്കും, ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) രൂപയ്ക്കും ഇടയിൽ തുക അനുവദിക്കാവുന്നതാണ്	• പക്ഷികൾ കൊല്ലപ്പെട്ടത് വന്യജീവി ആക്രമണം മൂലമാണോ എന്ന് മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ് പരിശോധിച്ച് ഉറപ്പുവരുത്തേണ്ടതും ദുരിതാശ്വാസ സഹായത്തിനായി ക്ലെയിം ഉന്നയിക്കുന്ന ഓരോ കേസിലും ആക്രമണ തീയതി, സമയം, കൊല്ലപ്പെട്ട പക്ഷികളുടെ എണ്ണം, ആക്രമിച്ച മൃഗത്തിന്റെ തരം എന്നിവ സംബന്ധിച്ച രേഖകൾ സൂക്ഷിക്കേണ്ടതുമാണ്

						• ഒരു കുടുംബത്തിലെ 100 പക്ഷികൾക്ക് വരെ എസ്ഡിആർഎഫ് തുക അനുവദിക്കാം • ഒരു പക്ഷി കൊല്ലപ്പെട്ടത് മൂലമുള്ള നഷ്ടം ₹1000/- (ആയിരം) ആണെങ്കിൽ, ₹100/- SDRFൽ നിന്നും, ₹900/- (തൊള്ളായിരം) വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്നും ലഭിക്കും. • 100-ൽ കൂടുതൽ പക്ഷികൾ കൊല്ലപ്പെട്ടാൽ, വീട്ടുകാർക്ക് നൽകേണ്ട ആകെ ആശ്വാസ ധനസഹായം ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം) ആയി പരിമിതപ്പെടുത്തും, SDRF-ൽ നിന്ന് ₹10,000/- (100 x 100) (പതിനായിരം) രൂപയും വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൗണ്ടിൽ നിന്ന് ₹90,000/- (തൊണ്ണൂറായിരം) രൂപയും ആയിരിക്കും നൽകേണ്ടത്.
6	**ഭവനം**					
a	പൂർണ്ണമായും/ ഭാഗികമായും കേടുപാടുകൾ സംഭവിച്ച വീട്	ലാൻഡ് റവന്യൂ	സ.ഉ(കൈ)നം. 1/2025/ഡി.എം.ഡി തീയതി 09.01.2025	0	സ.ഉ (കൈ)നം. 1/2025/ഡി.എം.ഡി തീയതി 09.01.2025	• 09.01.2025 തീയതിയിലെ സ.ഉ(കൈ) നം. 1/2025/ഡി.എം.ഡി സർക്കാർ ഉത്തരവിലെയോ അല്ല

						െങ്കിൽ നാളതീകരിച്ച ഓറഞ്ച് ബുക്കിലോ പുതിയ സർക്കാർ ഉത്തരവുകളിലോ ഉള്ള മാനദണ്ഡങ്ങളനുസരിച്ച് • തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനത്തിലെ ഓവർസിയർ അല്ലെങ്കിൽ അതിനു മുകളിലുള്ള ഉദ്യോഗസ്ഥൻ, വില്ലേജ് ഓഫീസർ, റേഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓഫീസറുടെ പ്രതിനിധി എന്നിവർ സംയുക്തമായി നാശനഷ്ടത്തോത് സാക്ഷ്യപ്പെടുത്തണം.
b	കേടുപാടു സംഭവിച്ചതും/ നശിച്ചതുമായ കുടിലുകൾ	ലാൻഡ് റവന്യൂ	₹8000 (എണ്ണായിരം)	0	₹8000/- (എണ്ണായിരം)	• എസ്ഡിആർഎഫിൽ നിന്ന് കുറഞ്ഞത് ₹8000/- (എണ്ണായിരം) ആശ്വാസ ധനസഹായം അനുവദിക്കാം (കേടായ കുടിലിന് ₹8000/- (എണ്ണായിരം) വിലയില്ലെങ്കിലും, അതിന്റെ നിയമപരമായ ഉടമയ്ക്ക് ₹8000/- (എണ്ണായിരം) ലഭിക്കാൻ അർഹതയുണ്ട്)
c	കാലിത്തൊഴുത്ത്	ലാൻഡ് റവന്യൂ	ഷെഡ് ഒന്നിന് ₹3000 (മൂവായിരം)	പരമാവധി ₹1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം)	തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ ഓവർസിയർ വിലയിരുത്തിയ പ്രകാരം ഒരു ഷെഡിന് ₹3000/- (മൂവായിരം) നം	• SDRFൽ നിന്ന് കുറഞ്ഞത് ₹3000/- (മൂവായിരം) ധനസഹായം അനുവദിക്കും (കേടായ തൊഴുത്തിന് ₹3000/- (മൂവായിരം) വിലയില്ലെങ്കി

					₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) ന ും ഇടയിൽ അനുവദിക്കാം	ല്യം, നിയമപരമായ ഉടമയ്ക്ക് ₹3000/- (മൂവായിരം) ലഭിക്കാൻ അർഹതയുണ്ട്) • തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ ഓവർസിയർ കണക്കാക്കിയ യഥ ാർത്ഥ നഷ്ടം അല്ല െങ്കിൽ അതിൽ കൂടുതലിനെ ആശ്രയിച്ച് പരമാവധി ₹1,00,000/-, (ഒരു ലക്ഷം) അതിൽ ₹3000/- (മൂവായിരം) SDRFൽ നിന്ന് ലഭിക്കും • ഉദാഹരണത്തിന്, കണക്കാക്കിയ നഷ്ട ം ₹1,00,000/- (ഒര ു ലക്ഷം) ആണെങ്കിൽ, ₹3000/- (മൂവ ായിരം) SDRFൽ നിന്നും ₹97,000/- (തൊണ്ണൂറ്റിയേഴായിര ം) വനം വകുപ്പിന്റ െ ഹെഡ് ഓഫ് അക്കൌണ്ടിൽ നിന്നും ലഭിക്കും.
7	**അടിസ്ഥാന സൗകര്യങ്ങൾ**					
എ	പാലങ്ങൾ	പൊതുമര ാമത്ത് വകുപ്പ് /തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ എഞ്ചിനീയറിംഗ് വകുപ്പ്/വനം വകുപ്പ്/കേരള വാട്ടർ അതോറി	₹75,000 (എഴുപത്തിയയ്യായിരം)/പാലം	0	പരമാവധി ₹75,000 (എഴുപത്തിയയ്യായിരം)/ പാലം	• മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ സാഹചര്യത്തിൽ പാലത്തിന് കേട്ടുപാട്ടുകൾ സംഭവിച്ചതായി വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം പാലത്തിന്റെ ഉടമസ്ഥതയുള്ള വകുപ്പ് ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പിന്

		ട്ടി/ജലസേചന വകുപ്പ്				ക്ലെയിം സമർപ്പിക്കണം.
ബി	കലുങ്ക്	പൊതുമരാമത്ത് വകുപ്പ് /തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ എഞ്ചിനീയറിംഗ് വകുപ്പ്/ വനം വകുപ്പ്/ കേരള വാട്ടർ അതോറിട്ടി / ജലസേചന വകുപ്പ്	₹75,000 (എഴുപത്തിയയ്യായിരം)/ കലുങ്ക്	0	പരമാവധി ₹75,000 (എഴുപത്തിയയ്യായിരം) ഒരു കലുങ്കിന്	• മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ സാഹചര്യത്തിൽ കലുങ്കിന് കേടുപാടുകൾ സംഭവിച്ചതായി വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിന്റെ സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം കലുങ്കിന്റെ ഉടമസ്ഥതയുള്ള വകുപ്പ് ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പിന് ക്ലെയിം സമർപ്പിക്കണം.
സി	തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുടെ കുടിവെള്ള വിതരണ പദ്ധതികൾ	തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ എഞ്ചിനീയറിംഗ് വകുപ്പ്	തകർന്ന ഓരോ കുടിവെള്ള വിതരണ പദ്ധതിക്കും ₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം) എന്ന നിരക്കിൽ	0	തകർന്ന ഓരോ കുടിവെള്ള വിതരണ പദ്ധതിക്കും ₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം) എന്ന നിരക്കിൽ	• മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലം കേടുപാടുകൾ സംഭവിച്ചതാണെന്ന വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ള സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ് ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പിന് ക്ലെയിം സമർപ്പിക്കണം
ഡി	വൈദ്യുതി	കെ.എസ്.ഇ.ബി	1. തകർന്ന വൈദ്യുത പോസ്റ്റ് ഒന്നിന് ₹5000 (അയ്യായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ	0	1. തകർന്ന വൈദ്യുത പോസ്റ്റ് ഒന്നിന് ₹5000 (അയ്യായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ 2. LT ലൈനുകൾ	• മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ സമയത്ത് കേടുപാടുകൾ സംഭവിച്ചുവെന്ന വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ള സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം KSEB, ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പിന് ക്ലെയിം സമർപ്പിക്കണം

			2. LT ലൈനുകൾ കേടായത് നന്നാക്കാൻ കിലോമീറ്ററിന് ₹ 50,000 (അൻപതിനായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ 3. തകരാറ് സംഭവിച്ച വിതരണ ട്രാൻസ്ഫോർമർ ഒന്നിന് ₹ 1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം) എന്ന നിരക്കിൽ		കേടായത് നന്നാക്കാൻ കിലോമീറ്ററിന് ₹ 50,000 (അൻപതിനായിരം) എന്ന നിരക്കിൽ 3. തകരാറ് സംഭവിച്ച വിതരണ ട്രാൻസ്ഫോർമർ ഒന്നിന് ₹ 1,00,000 (ഒരു ലക്ഷം) എന്ന നിരക്കിൽ	
ഇ	സ്കൂളുകൾ	തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ്	സ്കൂളൊന്നിന് ₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം)	0	സ്കൂളൊന്നിന് പരമാവധി ₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം)	• മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷ സമയത്ത് കേടുപാടുകൾ സംഭവിച്ചുവെന്ന് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ള സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ് ക്ലെയിം സമർപ്പിക്കണം.
എഫ്	പ്രാഥമിക/സ	തദ്ദേശ	സ്ഥാപനമൊ	0	സ്ഥാപനമൊന്	• മനുഷ്യ-വന്യജീവി

	ാമൂഹിക ആരോഗ്യ ക േന്ദ്രം	സ്വയംഭര ണ വകുപ്പ്	ന്നിന് ₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം)		നിന് പരമാവധ ി ₹2,00,000/- (രണ്ട് ലക്ഷം)		സംഘർഷം മൂലം ക േടുപാടുകൾ സംഭവിച്ചുവെന്ന് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിൽ ന ിന്നുള്ള സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ് ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പിന് ക്ലെയി ം സമർപ്പിക്കണം
ജി	തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ സ്ഥാപനങ്ങളുട െ ഉടമസ്ഥതയിലുള്ള സാമൂഹിക ആസ്തികൾ (അങ്കണവാടി , കമ്മ്യൂണിറ്റി/ പഞ്ചായത്ത് ഹാൾ, യുവ കേന്ദ്ര, മഹിള ാ കേന്ദ്രം മുതലായവ)	തദ്ദേശ സ്വയംഭര ണ വകുപ്പ്	സ്ഥാപനമൊന്നിന് ₹2,50,000/- (രണ്ട് ലക്ഷത്തി അൻപതിനായിരം)		സ്ഥാപനമൊന്നിന് ₹2,50,000/- (രണ്ട് ലക്ഷത്തി അൻപതിനായിരം)		• മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷം മൂലം ക േടുപാടുകൾ സംഭവിച്ചുവെന്ന് വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിൽ ന ിന്നുള്ള സർട്ടിഫിക്കറ്റ് സഹിതം തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ് ദുരന്ത നിവാരണ വകുപ്പിന് ക്ലെയി ം സമർപ്പിക്കണം
എച്ച്	വന്യമൃഗങ്ങള െ തിരയുകയോ രക്ഷിക്ക ുകയോ പ്രതികരണ പ്രവർത്തനങ്ങൾക്കിടയില ോ കേടുപാടുകൾ സംഭവിച്ച കിണറുകൾ, മതിലുകൾ, വേലികൾ, കാർഷ ികവിളകൾ ഉണക്കുന്നതിനുള്ള മുറികൾ, ചെറുകിട	ലാൻഡ് റെവന്യൂ	പരമാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)		പരമാവധി ₹1, 00,000/- (ഒരു ലക്ഷം)		• തദ്ദേശ സ്വയം ഭരണ വകുപ്പിലെ ഓവർസിയർ റാങ്കിൽ കുറയാത്ത ഉദ്യോഗസ്ഥന്റെ സാക്ഷ്യപ്പ െടുത്തലിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിൽ ഒരു കുടുംബത്തിന് പരമ ാവധി ₹1,00,000/- (ഒരു ലക്ഷം) എന്ന കണക്കിൽ • "...... തീയതിയിൽ ...... മൃഗത്തിനായുള്ള തിരച്ചിൽ/ രക്ഷാപ്രവർത്തനം നടത്

	വ്യവസായ സ്ഥാപനങ്ങ ൾ, പൊതുവി തരണ കേന്ദ് രങ്ങൾ എന് നിവയുടെ അറ്റകുറ്റപ്പണ ി					തുമ്പോൾ ഉണ്ടായ നാശനഷ്ടങ്ങൾ", എന്ന് ബന്ധപ്പെട്ട റ േഞ്ച് ഫോറസ്റ്റ് ഓ ഫീസർ സാക്ഷ്യപ്പെ ടുത്തിയിരിക്കണം.

- ജില്ലാ കളക്ടർമാർ, കൃഷി വകുപ്പ്, പിഡബ്ല്യുഡി, തദ്ദേശ സ്വയംഭരണ വകുപ്പ്, മൃഗസംരക്ഷണ വകുപ്പ്, കെ.എസ്.ഇ.ബി, ജലസേചനം, വാട്ടർ അതോറിറ്റി എന്നിവയ്ക്ക് ഡിഎം ഡിപാർട്ട്മെൻറ് നിലവിലുള്ള നടപടിക്രമങ്ങളിലൂടെ S D R F സഹായം മാനദണ്ഡങ്ങൾക്കനുസൃതമായി അനുവദിക്കും

- മേൽപ്പറഞ്ഞ സഹായത്തിന്, പ്രഖ്യാപിത മാനദണ്ഡങ്ങൾക്കനുസൃതമായി വനം-വന്യജീവി വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ള വിഹിതം വിതരണം ചെയ്യുന്നതിന്, വനം-വന്യജീവി വകുപ്പ്, ധനകാര്യ വകുപ്പുമായി കൂടിയാലോചിച്ച് മറ്റ് ബന്ധപ്പെട്ട വകുപ്പുകൾക്ക് ഫണ്ട് ലഭ്യമാക്കുന്നതിന് ആവശ്യമായ ക്രമീകരണങ്ങൾ എർപ്പെടുത്തേണ്ടതാണ്.
- ഇംഗ്ലീഷിലും മലയാളത്തിലും ഉള്ള മാനദണ്ഡങ്ങൾ തമ്മിൽ വൈരുദ്ധ്യം കാണുന്ന പക്ഷം ഇംഗ്ലീഷിലുള്ള മാനദണ്ഡങ്ങളാണ് കണക്കിലെടുക്കേണ്ടത്.

Norms of Relief Assistance - Human-Wildlife Conflict

Based on GO (Ms) No. 4/2024/DMD dated 7-3-2024

1	2	3	4	5	6	7
Sl. No	**Items**	**Department Responsible for disbursement of relief**	**Amount from SDRF (₹)**	**Amount from Forests & Wildlife Department (₹)**	**Total**	**Remarks**
1	**Gratuitous Relief**					
a	Ex-gratia payment to families of deceased persons	Land Revenue	Applicable to all wild animals other than those listed in Sl. No. 1 (b): ₹4,00,000	₹6,00,000	₹10,00,000	• Ex-gratia will be paid irrespective of whether the death occurred inside forest or outside forest • Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as a death due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related to

						HWC • To be certified by a registered medical practitioner
b	Ex-gratia payment to families of deceased persons	Land Revenue	Snake, Bee, Wasp: ₹4,00,000	₹0	₹4,00,000	• Ex-gratia will be paid irrespective of whether the death occurred inside forest or outside forest • Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as a death due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related to HWC • To be certified by a register

						ed medical practitioner
c	Ex-Gratia payment for loss of a limb or eye(s) per person, when the disability is between 40% and 60%.	Land Revenue	₹74,000	₹1,26,000	₹2,00,000	• Subject to certification by a doctor from a hospital or dispensary of Government, regarding extent of disability • Ex-gratia will be paid irrespective of whether the injury occurred inside forest or outside forest. • Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as an injury due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related t

						o HWC
d	Ex-Gratia payment for loss of a limb or eye(s) per person, when the disability is >60%.	Land Revenue	₹2,50,000	0	₹2,50,000	• Subject to certification by a doctor from a hospital or dispensary of Government, regarding extent of disability • Ex-gratia will be paid irrespective of whether the injury occurred inside forest or outside forest • Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as an injury due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related to HWC

						• Injured persons (other than Scheduled Tribe community members) getting treatment under the ‘Ayushman Bharat’ Yojna will not be eligible for relief under this item. • People belonging to Scheduled Tribe community will be provided full expense for the treatment based on the medical certificate. The limit of Rs. 1 lakh will not be applicable to members of ST Community • Subject to certification by a doctor from a hospital or dispensary of Government, regarding extent of disability. • Ex-gratia will be paid irresp

e	Grievous injury requiring hospitalization of > 1 week	Land Revenue	₹16,000	Maximum ₹84,000	Between ₹16,000 and ₹1,00,000/affected individual	ective of whether the injury occurred inside forest or outside forest • Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as an injury due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related to HWC • The payment will be on actuals as certified by the doctor who treated the affected. For example, if the hospitalization is >1 week, the affected party will get ₹16

							,000. Further, if the cost of treatment is ₹1,00,000, remaining ₹84,000 is to be paid from the Forests & Wildlife Head of Account.
							• Injured persons (other than Scheduled Tribe community members) getting treatment under the 'Ayushman Bharat' Yojna will not be eligible for relief under this item. • People belonging to Scheduled Tribe community will be provided full expense for the treatment based on the medical certificate. The limit of Rs. 1 lakh will not be applicable to members of ST Community • Subject to certification b

						y a doctor from a hospital or dispensary of Government, regarding extent of disability
f	Grievous injury requiring hospitalization of < 1 week	Land Revenue	₹5,400	Maximum ₹94,600	Between ₹5,400 and ₹1,00,000/affected individual	• Ex-gratia will be paid irrespective of whether the injury occurred inside forest or outside forest • Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as an injury due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related to HWC • The payment will be on actuals as

						certified by the doctor who treated the affected. For example, if the hospitalization is <1 week, the affected party will get ₹5,400. Further, if the cost of treatment is ₹1,00,000, remaining ₹94,600 is to be paid from the Forests & Wildlife Head of Account.
g	Clothing for families whose houses have been fully damaged/severely damaged	Land Revenue	₹2,500	0	₹2,500	• Per family for loss of clothing • To be certified by concerned Range Forest Officer as loss due to HWC.
h	Utensils/households for families whose houses have been fully damaged/severely damaged	Land Revenue	₹2,500	0	₹2,500	• Per family for loss of utensils/households • To be certified by concerned Range Forest Officer as loss due to HWC.
			Gratuitou			

i	Gratuitous Relief for families whose livelihood is seriously affected	Land Revenue	Gratuitous Relief (GR) for families, whose livelihood is seriously affected, will be provided to two adult members of the affected family as per actual rate of MNREGA per day or average rate of all States per day, whichever is lower. For this purpose, notification issued by Ministry of Rural Development from time to time, is to be referred for calculating average rate. The relief amount should be disbursed thro	0	Gratuitous relief (GR) for families, whose livelihood is seriously affected, will be provided to two adult members of the affected family as per actual rate of MNREGA per day or average rate of all States per day, whichever is lower. For this purpose, notification issued by Ministry of Rural Development from time to time, is to be referred for calculating average rate. The relief amount should be disbursed through DBT/ cash (in case of exig	• The DDMA will notify human-animal conflict affected local-self-government wards on a case-by-case basis with specific dates on which the livelihood was affected • For notification, the DDMA may seek specific joint recommendation of the concerned Section Forest Officer, Village Officer, and the Local Self Government Secretary • This gratuitous relief will be limited to families affected by total house confinement orders issued by District Disaster Management Authority or its authorized officer o

			ugh DBT/cash (in case of exigency of the situation only) or the State Govt. may provide this relief in kind.		ency of the situation only) or the State Govt. may provide this relief in kind.	wing to the presence of threatening wild animals based on the recommendation of Forests & Wildlife Department
2	**Search and Rescue Operations**					
a	Cost of search and rescue measures/evacuation of people affected/likely to be affected	Land Revenue	As per actuals	0	As per actuals	• Based on the assessment of Chairperson DDMA or his/her authorized representative • DDMA may exercise Section 50 of the Disaster Management Act, 2005 in settling the accounts related to this item.
						• Requirement to be assessed and approved on a case-by-case basis by DDMA based on the certified reimbursement claim from the concerned

						Divisional Forest Officer
b	Cost of search and rescue of animals (Hiring vehicles, drones, renting premises for confining the animals, immediate procurement of tranquilising medicines, renting premises of the camping of the Rapid Response Teams, Forest Veterinarians, and support staff etc)	Forest Department	As per actuals	0	As per actuals	• In case advance amount is required considering emergency, the Chairperson, DDMA may release upto a maximum amount of ₹1,00,000 at a time to the concerned DFO. Any additional release shall be given only after receiving 80% utilization certificate of this amount • The amount approved by DDMA may be released to the concerned Divisional Forest Officer for utilization and the utilization certificate from the DFO may be sought • DDMA may exercise Section 50 of the Disaster Management Act, 200

						5 in settling the accounts related to this item.
c	Provision for temporary accommodation, food, clothing, medical care, etc. for people affected/evacuated and sheltered in relief camps	Local Self Government & Land Revenue jointly	As in SDRF Norms	0	As in SDRF Norms	• As per assessment of need by DDMA for a period up to 30 days. The DDMA would need to specify the number of camps, their duration, and the number of persons in camps. Medical care may be provided from National Rural Health Mission (NRHM).
						• Requirement to be assessed and approved on a case-by-case basis by DDMA based on the certified reimbursement claim from the concerned Divisional Forest Officer / Wild Life Warden. • Reimbursement claims should be submitt

						ed with certified trip sheets • Trip sheets must be certified by the concerned Range Forest Officer, Panchayath Secretary and Village Officer • In case advance amount is required considering emergency, the Chairperson, DDMA may release up to a maximum amount of ₹1,00,000 at a time to the concerned DFO. Any additional release shall be given only after receiving 80% utilization certificate of this amount
d	Drinking water supply to water holes inside forest	Forest Department	As per actuals	0	As per actuals	
3	**Clearance of affected areas**					
						• Ex-gratia will be paid irrespective of whether the death occurred inside forest or out

						side forest
a	Ex-gratia payment to families of deceased persons for burial of dead bodies of deceased persons	Land Revenue	₹10,000	0	₹10,000	• Ex-gratia is payable including to those involved in the relief operations or associated in preparedness activities • To be certified by concerned Range Forest Officer as a death due to HWC or while involved in the relief operations or associated in preparedness activities related to HWC
						• The problematic wild pigs and pests notified by Forests & Wildlife Department which cause threat to life, property and agriculture in human habitations are killed by authorized shooters assigned by the local self-governm

						ents concerned.
b	Culling and burial of notified wild pests	Local Self Governments	₹1,00,000	0	₹1,00,000	• The honorarium for the shooters and expenses for burial of the carcasses can be met from this item. • The actual amount limiting to ₹1,00,000 per LSG institution per financial year will be reimbursed by DDMA to the concerned Local Self Government • Honorarium for a shooter per animal killed is ₹1500/- • Animal carcasses burial shall be ₹2000/- • Expenditure to be certified by concerned Panchayath Secretary
						•
4	**Agriculture**					
(i)	**Assistance to farmers (upto 2 ha)**					

a	For agriculture crops, horticulture crops and annual plantation crops (Rainfed)	Agriculture Department	₹8,500/ha in rainfed areas and restricted to sown areas	Maximum ₹1,00,000	Maximum ₹ 1,00,000	• Loss to be assessed by Agriculture Department as per standard natural calamity crop loss rates of Agriculture Department in AIMS portal. • SDRF component will be as per SDRF norms. Remaining amount to be paid from Forests & Wildlife Department • Limited to Maximum ₹1,00,000/farmer with the formula 'SDRF as per norms + remaining share from the Forests & Wildlife Head of Account'
						• Loss to be assessed by Agriculture Department as per standard natural calamity crop loss rates of Agriculture Department in

						AIMS portal.
b	For agriculture crops, horticulture crops and annual plantation crops (Irrigated)	Agriculture Department	₹17,000/Ha in assured irrigated areas, subject to min. assistance not less than ₹1000/- and restricted to sown areas.	Maximum ₹1,00,000	Maximum ₹ 1,00,000	• SDRF component will be as per SDRF norms. Remaining amount to be paid from Forests & Wildlife Department • Limited to Maximum ₹1,00,000/farmer with the formula 'SDRF + remaining share from the Forests & Wildlife Head of Account'
c	Perennial crops	Agriculture Department	₹22,500/ha for all types of perennial crops subject to minimum assistance not less than ₹2000/- a	Maximum ₹1,00,000	Maximum ₹ 1,00,000	• Loss to be assessed by Agriculture Department as per standard natural calamity crop loss rates of Agriculture Department in AIMS portal. • SDRF component will be as per SDRF norms. Remaining amount to be paid from Forests & Wildlife Department

			nd restricted to sown areas			• Limited to Maximum ₹1,00,000/farmer with the formula 'SDRF + remaining share from the Forests & Wildlife Head of Account'
d	Sericulture (Eri, Mulberry, Tussar)	Agriculture Department	₹6,000/ha	Maximum ₹1,00,000	Maximum ₹ 1,00,000	• Loss to be assessed by Agriculture Department as per standard natural calamity crop loss rates of Agriculture Department in AIMS portal. • SDRF component will be as per SDRF norms. Remaining amount to be paid from Forests & Wildlife Department • Limited to Maximum ₹1,00,000/farmer with the formula 'SDRF + remaining share from the Forests & Wildlife Head of Account'

e	Sericulture (Muga)	Agriculture Department	₹7,500/ha	Maximum ₹1,00,000	Maximum ₹ 1,00,000	• Loss to be assessed by Agriculture Department as per standard natural calamity crop loss rates of Agriculture Department in AIMS portal. • SDRF component will be as per SDRF norms. Remaining amount to be paid from Forests & Wildlife Department • Limited to Maximum ₹1,00,000/farmer with the formula 'SDRF + remaining share from the Forests & Wildlife Head of Account'
5	**Animal Husbandry – assistance to small and marginal farmers**					
						• The Animal Husbandry department must verify whether the death was a result of Wildlife attack and maintai

						n records about the date and time of attack, number and type of animals killed and type of animals which attacked for each household which is raising the claim for relief assistance • SDRF amount payable for upto 3 animals/household • If assessment of loss of a single animal is ₹50,000, then ₹37,500 will be from SDRF and ₹12,500 will be from the Forests & Wildlife Head of Account • If more than three animals are killed, the total relief payable to the household will be limited to ₹37,500 x 3 = 1,12,500/household (This ca
i	Loss of buffalo/cow (Large Milch)	Animal husbandry	₹37,500/ animal	Maximum ₹1,00,000/household	Between ₹37,500/ animal and ₹1,12,500/household as assessed by Animal Husbandry Department	

						n be entirely booked from SDRF)
ii	Loss of Sheep/Goat/Pig (Small Milch)	Animal husbandry	₹4,000/animal	Maximum ₹1,00,000/household	Between ₹4000/ animal and ₹1,20,000/household as assessed by Animal Husbandry Department	• The Animal Husbandry department must verify whether the death was a result of Wildlife attack and maintain records about the date and time of attack, number and type of animals killed and type of animal which attacked for each household which is raising the claim for relief assistance • SDRF amount payable for upto 30 animals/household • If assessment of loss of a single animal is ₹50,000, then ₹4000 will be from SDRF and ₹46,000 will be from the Forests & Wildlife Head of Account

						• If more than 30 animals are killed, the total relief payable to the household will be limited to ₹4000 x 30 = 1,20,000/household (This can be entirely booked from SDRF)
					Between ₹32,000/ anim	• The Animal Husbandry department must verify whether the death was a result of Wildlife attack and maintain records about the date and time of attack, number of animals killed and type of animal which attacked for each household which is raising the claim for relief assistance • SDRF amount payable for upto 3 animals/household

iii	Loss of Camel/horse/bullock etc (Large Draught)	Animal husbandry	₹32,000/animal	Maximum ₹1,00,000/household	al and ₹1,00,000/household as assessed by Animal Husbandry Department	• If assessment of loss of a single animal is ₹50,000, then ₹32,000 will be from SDRF and ₹18,000 will be from the Forests & Wildlife Head of Account • If more than 3 animals are killed, the total relief payable to the household will be limited to ₹1,00,000 and the booking of this shall be as follows: ₹96,000 (₹32,000 x 3) from SDRF and ₹4,000 from the Forests & Wildlife Head of Account
						• The Animal Husbandry department must verify whether the death was a result of Wildlife attack and maintain records about the date an

						d time of attack, number of animals killed and type of animal which attacked for each household which is raising the claim for relief assistance
iv	Loss of Calf/Donkey/Pony/Mule (Small Draught)	Animal husbandry	₹20,000/ animal	Maximum ₹1,00,000	Between ₹20,000/ animal and ₹1,20,000/household as assessed by Animal Husbandry Department	• SDRF amount payable for upto 6 animals/household • If assessment of loss of a single animal is ₹50,000, then ₹20,000 will be from SDRF and ₹30,000 will be from the Forests & Wildlife Head of Account • If more than 6 animals are killed, the total relief payable to the household will be limited to ₹20,000 x 6 = 1,20,000/household (This can be entirely booked from SDRF)
						• The Animal

v	Poultry	Animal husbandry	Poultry @ ₹100/- per bird subject to a ceiling of assistance of ₹10,000/- per beneficiary household	Maximum ₹1,00,000	Between ₹100/ bird and ₹1,00,000/household as assessed by Animal Husbandry Department	Husbandry department must verify whether the death was a result of Wildlife attack and maintain records about the date and time of attack, number of birds killed and type of animal which attacked for each household which is raising the claim for relief assistance • SDRF amount payable for upto 100 birds/household • If assessment of loss of a single bird is ₹1000, then ₹100 will be from SDRF and ₹900 will be from the Forests & Wildlife Head of Account • If more than 100 birds are killed, the total relief payable

						to the household will be limited to ₹1,00,000 and the booking of this shall be as follows: ₹10,000 (₹100 x 100) from SDRF and ₹90,000/- from the Forests & Wildlife Head of Account
6	**Housing**					
a	Fully damaged/Partially damaged house	Land Revenue	GO (Ms) No. 1/2025/DMD dated 9-1-2025	0	GO (Ms) No. 1/2025/DMD dated 9-1-2025	• As in GO (Ms) No. 1/2025/DMD dated 9-1-2025 and updated from time to time in Orange Book or new Government Orders • To be certified jointly by Local Self-Government Overseer or above, Land Revenue and representative of Range Forest Officer
	Damaged/d	Land Re				• Minimum relief of ₹8000/- from SDRF (Means even if

b	Damaged/destroyed huts	Land Revenue	₹8000	0	₹8000	the damaged hut is not worth ₹8000/-, the legal owner is entitled to get ₹8000/-)
c	Cattle shed	Land Revenue	₹3000/shed	Maximum ₹1,00,000	Between ₹3000 and ₹1,00,000/cattle shed as assessed by Local Self Government Overseer or above	• Minimum relief of ₹3000/- from SDRF (Means even if the damaged cattle shed is not worth ₹3000/-, the legal owner is entitled to get ₹3000/-) • Maximum of ₹1 lakh depending on actual loss estimated by Local Self Government Overseer or above of which ₹3000/- will be from SDRF • For example, if the estimated loss is ₹1,00,000/-, ₹3000/- will be from SDRF and ₹97,000/- will be from Forest Department budget
7	**Infrastructure**					

a	Bridges	PWD/Local Self Government Engineering Department/Forest Department/KWA/Irrigation	₹75,000/bridge	0	Maximum ₹75,000/bridge	• Claim shall be submitted by the bridge owning department with the certificate from Forests & Wildlife Department that the bridge was damaged during human-animal conflict situation
b	Culverts	PWD/Local Self Government Engineering Department/Forest Department/KWA/Irrigation	₹75,000/culvert	0	Maximum ₹75,000/culvert	• Claim shall be submitted by the culvert owning department with the certificate from Forests & Wildlife Department that the culvert was damaged during human-animal conflict situation
c	Drinking water supply schemes of local self-governments	Local Self Government Engineering Department	₹2,00,000/damaged scheme	0	Maximum ₹2,00,000/damaged scheme	• Claim shall be submitted by the local self-government department with the certificate from Forests & Wildlife Department that the structure was damaged du

						ring human-animal conflict situation
d	Power	KSEB	1. ₹5000/pole 2. ₹50,000/km for repairing of damaged LT lines 3. ₹1,00,000/damaged distribution transformer	0	1. ₹5000/pole 2. ₹50,000/km for repairing of damaged LT lines 3. ₹1,00,000/damaged distribution transformer	• Claim shall be submitted by KSEB with the certificate from Forests & Wildlife Department that the structure was damaged during human-animal conflict situation
e	Schools	Local Self Government Department	₹2,00,000/school	0	Maximum ₹2,00,000/school	• Claim shall be submitted by the local self-government department with the certificate from Forests & Wildlife Department that th

						e structure was damaged during human-animal conflict situation
f	Primary/Community health centre	Local Self Government Department	₹2,00,000/unit	0	Maximum ₹2,00,000/unit	• Claim shall be submitted by the local self-government department with the certificate from Forests & Wildlife Department that the structure was damaged during human-animal conflict situation
g	Community assets owned by local self-governments (Anganwadi, Community Hall, Panchayat Ghar, Yuva Kendra, Mahila Mandal etc)	Local Self Government Department	₹2,50,000/unit	0	Maximum ₹2,50,000/unit	• Claim shall be submitted by the local self-government department with the certificate from Forests & Wildlife Department that the structure was damaged during human-animal conflict situation
	Repair of w					• Maximum of ₹1,00,000/family or unit as estimated and certified by

h	Repair of wells/ compound walls/fences/drying chamber/ MSME establishments/ Public Distribution Shops that are damaged during the response, and search & rescue of wild animals	Land Revenue	Maximum ₹1,00,000	0	Maximum ₹ 1,00,000	the Local Self Government Engineer (not below the rank of Overseer) • Damages must be certified by the Range Forest Officer as ‘damage caused while responding to/conducting search and rescue of ___ wild animal on ___ date’.

- SDRF assistance will be provided by DM Department through the existing procedures to the District Collectors, Agriculture Department, PWD, Local Self Government Department, Animal Husbandry Department and KSEB based on demand
- For disbursing the state share as in the declared norms of assistance as above, the Forests and Wildlife Department may consult Finance Department and establish necessary arrangements for the respective departments to raise the claim to Forests and Wildlife Department and receive the funds.

മനുഷ്യ-വന്യജീവി സംഘർഷത്തിൽ സംഭവിക്കുന്ന മരണം, പരിക്ക് എന്നിവയ്ക്ക് അനുവദനീയമായ നഷ്ടപരിഹാര തുകയുടെ വിശദാംശം

ക്രമ നം.	ഇനം	ധനസഹായം വിതരണം ചെയ്യുന്ന വകുപ്പ്	SDRF-ൽ നിന്നുള്ള ധനസഹായം (രൂപ)	വനം വകുപ്പിൽ നിന്നുള്ള ധനസഹായം (രൂപ)	ആകെ നഷ്ടപരിഹാര തുക (രൂപ)
1.	പാമ്പ്, തേനീച്ച, കടന്നൽ എന്നിവ ഒഴികെയുള്ള വന്യജീവികൾ മൂലമുള്ള മരണം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	4 ലക്ഷം	6 ലക്ഷം	10 ലക്ഷം
2.	പാമ്പ്, തേനീച്ച, കടന്നൽ എന്നിവയുടെ ആക്രമണം മൂലമുള്ള മരണം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	4 ലക്ഷം	ഇല്ല	4 ലക്ഷം
3.	40% മുതൽ 60% വരെയുള്ള അംഗവൈകല്യം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	74000	126000	2 ലക്ഷം
4.	60% -ൽ അധികം അംഗവൈകല്യം	ലാൻഡ് റവന്യൂ	2.50 ലക്ഷം	ഇല്ല	2.50 ലക്ഷം
5.	ഒരാഴ്ചയിൽ കൂടുതൽ ആശുപത്രിവാസം വേണ്ടിവരുന്ന ഗുരുതരമായ പരിക്ക്	ലാൻഡ് റവന്യൂ	16,000	പരമാവധി 84,000/-	ഒരു വ്യക്തിയ്ക്ക് 16,000/- രൂപ മുതൽ ഒരു ലക്ഷം രൂപ വരെ
6.	ഒരാഴ്ചയിൽ കുറഞ്ഞ ആശുപത്രിവാസം വേണ്ടിവരുന്ന ഗുരുതരമായ പരിക്ക്	ലാൻഡ് റവന്യൂ	5,400	പരമാവധി 94,600	ഒരു വ്യക്തിയ്ക്ക് 5,400/- രൂപ മുതൽ ഒരു ലക്ഷം രൂപ വരെ